

Qui jurat per falsos Deos, peccat? Res. Peccat, quia vero Deo injuriam facit, dum fictitios & mendaces Deos tanquam verum Deum testatur.

De voto. & de blasphemia.

Cap. VII.

Quare Catechismus tam multa de juramento, tam parva tractat de voto? Res. Ob duplicem causam, prima est, quia vera doctrina de juramento plurimum incognita est: de voto autem non est difficilis: Altera est, quia plurimi ob dictam ignorantiam peccant contra juramentum, quod in voto locum non habet.

Ex nu. 25.

Cur tractatio de voto ad secundum preceptum reduci solet? Res. Quia ordinariè votum fit verbis sive, corde, sive ore prolatis: Verba autem ad hoc secundum preceptum relata sunt.

22. qu. 88.

art. 2.

Quid de voto considerandum? Res. Primum de voto & causis illius. Secundo, De ejusdem observantia.

quomodo definitur votum? Res. Sic, *Est promissio facta Deo de meliori bono.*

Quotplex votum? Res. Duplex, Solemne, & simplex. Quot modis fit solemne? Res. Duobus, nempe per susceptionem ordinis sacri, & per professionem in religione approbatam.

Ibid. art. 7.

Ibidem.

Simplex quotplex dicitur? Res. Triplex, Reale, in quo fit promissio de re, veluti de elemosyna: Personale, in quo obligatur persona, veluti ad jejuniam, vel orationem, & mixtum, in quo fit promissio de re, & persona, veluti peregrinatio, & elemosyna.

21. qu. 88.

Quaenam est materia voti? Res. Romata sunt res, & personae, Proxima sunt actiones circa res, & personas, virtuosae, vel vitiosae.

quomodo actio vitiosa estimatur materia voti? Res. Dum quis voverit non committere talem actum vitiosum, veluti non ludere, non fornicari.

Ibidem.

Ibid. art. 1.

Ibid. art. 3.

Cap. nu. 23.

D. Th. 1b.

Ibidem.

quae forma? Res. Illa promissio quae Deo fit, quis finis, & effectus? Res. Obligare se ad prestandum quod voto promissum est. Est etiam finis dare gloriam Deo, in cujus honorem saepe vota directa sunt, quod efficiens? Res. Vovens.

Requiritur in vovente usus, & advertentia rationis?

Res. Requiritur, ideo qui non habent usum rationis, vovete non possunt.

Quomodo quis dicitur observare votum? Res. Si faciat *Cap. nu. 23* quod Deo promissum.

Quo pacto peccatur contra votum? Res. Duobus praecipue nempe non adimplendo, vel nimis differendo quod promissum sit. *D. T. 2. 1. q. 88. 4. 3. ad 3.*

Transgressio voti estne peccatum mortale? Res. Quando est de re notabili & nulla causa legitima excusata, mortale erit.

Nimia dilatio, quando erit peccatum? Respondeo. Si *Cap. nu. 23*

quis promissum Deo, se aliquid statim, vel ad tale tempus facturam, tunc si absque causa non factum est; Si vero non expressit tempus, tunc peccabit, quando contra conscientiam, & dictamen rectae rationis nimium differat adimplere.

Quaenam causae possunt excusare ab observantia voti? Res. Multae, ut sequentes:

Prima, impotentia, veluti qui voluit jejunare, sed ex infirmitate non potest.

Secunda, si votum sit impeditivum majoris boni, vel majoris obligationis, veluti artifex si non potest alere familiam adimplendo votum elemosynae vel peregrinationis, teneor magis obedire precepto Dei de alenda familia, quam proprio voto elemosynae, & peregrinationis.

Tertia, si votum sit in praedivium alterius, veluti uxor voverit elemosynam de bonis mariti absque consensu illius. Idem de filio, & servo.

Quarta, si obligatio voti sublata sit.

Quot modis obligatio voti ferri potest? Res. Tribus commutatione, iteratione & dispensatione.

Quid est commutatio? Res. Est *mutatio materiae voti in aliam materiam*; & potest fieri vel in æquæ bonum, & tunc in commutante requiritur potestas, & ex parte voventis causa, ut debeat esse commutari: Vel fit in majus bonum, veluti jejuniium ordinariium in jejuniium cum pane, & aqua, & hæc commutatio etiam ab ipso vovente fieri potest.

Quid est dispensatio? Respondeo. Est declaratio, quod alio

2. 3. qu. 88.

art. 5. ad 3.

Ibid. ad 2.

Ibid. art. 3.

Ibid. art. 10.

Ibid. art. 12.

ri quis corde compatiatur, & ore illum consoletur, elemosynam verò non det, diminuta caritas est: solum enim opus valet egentem sublevare: ideo merito prius de corpore, secundo de lingua, tertio de corde data praecepta sunt.

Th. ibid. Quae praecepta data sunt Operi? Ref. quintum, sextum, septimum. *Non occides. Non machaberis. Non furtum facies.* haec enim tria de operibus praecepta data sunt.

Ibidem. Quare post bonum publicum ponitur praeceptum *non occides*? Resp. Quia respicit bona animae, & bona quae corpori praecepta sunt, nempe vitam.

Ibidem. Quare sextum praeceptum est, *non machaberis*? Resp. Quia de bonis corporis datum est.

Ibidem. Cur septimum locum habet *non furtum facies*? Resp. Quia datur de bonis exterioribus quae sunt minora.

Ibidem. Quod praeceptum datum est lingua? Resp. Octavum, *non loqueris contra proximum falsum testimonium.*

Ibidem. Quae data sunt cordi? Resp. Nonum, & Decimum, ut ex verbis ipsis apparet.

De modo explicandi praecepta secundae tabulae.

Cap. V 111.

Cat. in **P**raecepta secundae tabulae egent ne aliqua explicatione, ut recte intelligantur? Resp. Egent.
Doc. Quenam est vera regula interpretandi? Resp. Charitas & ordo illius.

Num. 1. Quomodo est hoc? Resp. Charitas in quocunque praecepto proponit, quid debemus diligere, & quid odio habere: item quomodo, & qua ratione faciendum.

Ibidem. Quomodo distinguitur amor ab odio? Resp. Per praecepta affirmativa proponitur quid amandum: per negativa, quid odio habendum.

Num. 5. Praecepto affirmativo debet semper conjungi negativum, & negativum affirmativum? Resp. Semper, quia cum charitas praecepit amorem alicujus rei, semper cum tali amore conjungit odium quod illi oppositum est.

Quid debemus diligere in proximo? Resp. bonum, seu beneficium.

Quid odio habere? Resp. Malum, seu offensam.

Est necessarium diligere, & odio habere corde, ore, & opere? Resp. Est.

quando praeceptum imperat aliquid veluti honorem parentibus, debet intelligi prohibita omne, quod tali honori contrarium est? Resp. Debet.

Si praeceptum prohibet offensam manus, debet intelligi prohibita etiam offensam oris vel cordis? Resp. Debet, veluti prohibetur homicidium manus, ergo & cordi.

Si praeceptum prohibet minorem offensam debet intelligi prohibita major? Resp. Omnino: aliter enim caritas perfecta & bene ordinata non esset.

Si praeceptum prohibet majorem offensam, veluti homicidium intelligitur prohibita minor, velut percussio, vulneratio, & alia? Resp. Omnino, ratione jam dicta.

Quare aliquando prohibet majorem offensam, veluti quintum prohibet homicidium, sextum adulterium, quae sunt gravissima, offensae, aliquando prohibet minorem, veluti furtum, quod rapina minus est? Resp. Deus justa de causa id facit: cum enim vult declarare gravitatem alicujus offensae, prohibet illam in specialium verò vult removere frequentiam minoris peccati, veluti furti: tunc in speciali prohibet illud, non quia gravius, sed quia frequentius est.

Cur Deus post prohibitas offensas operis quinto, sexto, & septimo praeceptis, voluit etiam dare praecepta ori, & cordi, cum ista in illis prohibita essent? Resp. In gratiam rudium id fecit, ne putarent, ut Scribae arbitrabantur, se qui opus esse prohiberent.

Quare Deus non dedit praecepta affirmativa, sed solum omnia negativa? Resp. Quia populus Haebicus erat rudis, & rudibus melius imperatur, quid non faciant, quam quid operentur: Omittere enim actionem veluti, inscriptionem, omnes facere possunt: producere verò illam veluti scribere non omnium est.

huic deferuire, sed quia lingua hominis valde lubrica res est, Deus summa providentia in particulari illi minas applicavit.

Ibidem. Quare Deus pœnam non determinatam, sed in genere comminatus est? Ref. Ut ostendar multis modis hæc peccata à Deo puniri.

De usu hujus Appendicis. Num. 2.

Ibidem. **Q**uam Vinam debent uti hæc Appendice? Ref. Omnes fideles, sed præcipuè Parochi, atque concionatores.

Ibidem. Quomodo fideles utentur? Ref. considerando omnipotentiam Dei, quàm formidabile sit habere illum iratum, ideo timere debent minas & pœnas in hac Appendice hominibus intimatas, & propterea custodire linguam & compefcere illam, ne de Deo minus honoratè loquantur.

Ibidem. Quæ ratione Parochi illa utentur? Ref. Primò illam populis explicabunt. Secundo, Ex illius explicatione argumentum sument ad probandum, quàm grave sit peccatum eorum, qui frustra de Deo loquuntur. Tertio, Tentabunt inducere populos ad Dei timorem, quarto. Ex hoc initentur flectere illos ad linguæ custodiam, & ad Dei laudes devotè celebrandas.

DOCTRINA CATECHISMI ROMANI.

In Tertium Decalogi Præceptum.

*Cat. præc. 3
Num. 1.
C. 1.
Num. 2.
C. 1.*

Vanam est materia hujus Tractationis? Ref. Tertium Decalogi præceptum, & ejus observantia.

quis finis illius? Ref. Dirigere Parochos ad veram, & opportunam hujus præcepti explicationem.

Est necessarium ut populus detur cognitio tertij? Ref. *Num. 2.* Catechismus. Est, & à Parochis maxima diligentia præstari debet.

Cur tanta diligentia? Ref. quia maximi fructus ex tali *Ibidem.* doctrina proficiuntur.

Qui sunt isti fructus? Ref. *Catec.* Ex cognitione, & observantia hujus præcepti fideles ad omnia præcepta observanda facilius reducuntur. *Ibidem.*

Quomodo est hoc? Ref. *Ait.* Ille qui dies festos sanctificat, dum ad Ecclesiam, ut verbum Dei audiat, & divinis officijs interesse accedit, ex talibus ad devotionem erga omnes actus victuorum, & ad observantiam omnium mandatorum Dei excitatur, & inflammatur. *Ibidem.*

Quare præceptum de sanctificatione festorum ponitur post secundum? Ref. Quia talis ordo in actibus hominis reperitur, ut primum locum teneant actus cordis, secundum verba oris, tertium opera corporis & sensuum exteriorum, eùm ergo tertium præceptum detur corpori, & exteriori homini, merito post præceptum, quod linguæ datum est, debuit collocari.

De divisione hujus tractationis.

IN quot capita dividenda est ista tractatio? Respondi in septem.

Primum. De excellentia data à Deo corpori hominis.

Secundum. De externo cultu debito Deo.

Tertium. De diebus festis.

Quartum. De præceptis datis de externo cultu, & de diebus festis.

quintum. De tertio præcepto Decalogi, ejusque causis.

Sextum. De explicatione verborum tertij præcepti.

Septimum. De observantia, & inobservantia illius.

De excellentia data à Deo corpori hominis.

Cap. 1.

Corpus hominis est-ne res excellens? Ref. *Excel. Num. 1.* lentissima.

A quo habet hanc excellentiam? Ref. A Deo.

Cur illam dedit illi Deus? Ref. Quia ad divinum cultum est destinatum.

Quomodo talis potest explicari excellentia? Ref. Declarando excellentiam quatuor causarum illius.

Ex ipsare.

Quid de matrice excellentia considerandum? Respon.
Corpus hominis habet plurima membra singula excellen-
tia, caput cum sensibus, Pectus, Brachia, Manus, quæ à
Philosophis dicuntur organum organorum, id est, instru-
mentum instrumentorum, quia per manus homo omnibus
virtutibus instrumentis; habet item cruras & pedes ad ambu-
landum, quod vult: Hæc membra cum figura recta dispo-
sita sunt: Hoc corpus per septem ætates mirabili varietate
discurrit: Aliisque plurima ex parte matris excellentis-
sima habet.

*Cat. ar. 1.**Num. 19*

Ex parte formæ quid? Respond. Forma illius est anima
rationalis, Corpus enim est animæ domicilium, instru-
mentum, & comes: Ab anima elevatur ad nobilissimas
operationes, præcipue, quæ ad cultum Dei sunt perti-
nentes.

*Ex Ca. ar. 1**num. 19. &**prec. 5. nu.**14. 15. &**de sacram.**in gen. nu.**10. 11. &**alibi.*

Quid excellentiæ habet ex parte efficien-
tiæ? Respon. Deus illud in utero matris format, eius vitam in ætates mirabi-
liter distinguit & conservat. Cælum, terram, elementa, &
omnia, quæ in ipsis sunt ad beneficium hujus corporis
creavit: Spiritus sanctus in eo, nisi impediatur, inhabitat:
Per Baptismum Deo consecratur, per Confirmationem ad
Christi militiam destinatur. Per Pœnitentiã in sanguine
Christi lavatur: Per Eucharistiã ab ipso met. Christo &
pascitur, & inhabitat: Per Ordinem ad sublimes divini
mysterij actiones elevatur: Per hæc sacram. Vnctionem, ut
sanctæ ad altam vitam transiret, præparatur: Per Matrimo-
nium maritus, & uxor ad progredendum, & educandum
hoc hominis corpus sanctificatur.

*Ex Cat. 16.**D. Amb.**de Noë &**Arca.*

Quam habet excellentiam ex parte finis? Respon. Omnia
corpora tam cælestia, quam terrestria, ut ait D. Ambro-
sius: ad corpus hominis tanquam ad finem sunt ordinata:
Ipsius corpus ad conseruandum animam destinatur: Dicitur
ad omnia opera Dei corporalia contemplanda, atque
uerenda: Ad mirabiles operationes actuum tam libera-
lissimum instrumentum habile factum est: Hoc tertio
præcepto ad altissimas actiones divini cultus est applica-
tum: Item ad servandum, non terre, vel hominibus, vel
cælo vel Angelis, sed Deo optimo maximo est destinatum.
Item, ad sacramentorum usum, & administrationem, ad
actiones sacerdotales ad sacrificium. Missæ sacrificium

tum colendum, tum celebrandum: demum ut cum gloria
in cælo æterna felicitate fruatur à Deo est ordinatum:
Super hæc autem divina essentia hypostatice per Incarna-
tionem Filij Dei corpori hominis uniti, & in illo mirabi-
lia operari dignata est.

Qui fructus consideratione tanta excellentiæ percipi
possunt? Respon. Primò homo excitatur, ut corpus suum mun-
dum ab omni inquinamento seruet, ut otiosum manere nō
permitat: ut in æchibus virtutum exerceat: ut ad Dei
cultum præcipue debus Felix super omnia declinet, ut in
Dei famulatu continuo occupetur.

De externo cultu debito. Cap. 11.

Quid est cultus Dei? Respon. Est actio vel omisio virtuo-
sa in honorem Dei destinata.

Cur dicitur actio, vel omisio? Respon. Quia Deus colitur
tum actione, veluti cum quis orat, vel audit sacrum: tum
omisioe, veluti abstinentiis ab operibus servilibus.

Quare dicitur virtuosus? Respon. Quia siue virtute cultus
Dei esse non potest.

Cur dicitur in honorem Dei destinata? Respon. Quia hoc
est de essentia divini cultus.

Quænam est materia divini cultus? Respon. Actiones, &
omisiones virtuosæ.

Quis finis? Respon. Honor, & gloria Dei.

Quæ forma? Respon. Illa destinatio ad gloriam Dei.

Quod efficiens? Respon. Deus, Ecclesia, Principes, Magi-
stratus, & homines privati, ut dicitur.

De divisione divini cultus. Num. 2.

Quotplex est Dei cultus? Respon. Triplex, cordis, oris &
operis. Item internus, hoc est cordis, vel externus, ut
oris, & operis. Item publicus, & privatus.

Quid est cultus cordis? Respon. Est actio, vel omisio cordis
virtuosæ in honorem Dei destinata.

Quid est cultus oris? Respon. Actio, vel omisio, sicut jam
dicta, non in corde, sed in lingua.

Quid est cultus operis? Respon. Idem, quod modò dictum
est, sed in opere exteriori.

Quid est cultus internus? Respon. Cultus cordis.

*Num. 1.**Or.**1. Præc.**Catech. de**Ord. n. 23.**Ibidem.**Ibidem.**Ibidem.**Catech. hic**nu. 1. & de**Or. 24.**Ibidem.**Num. 1.**Ibidem.**Ibidem.**De Ord.*

- Num. 13.* Quid cultus æternus? Res. Cultus oris, vel operis.
 Quid cultus publicus? Res. Ille, qui publica auctoritate, determinatur.
 Quid privatus? Res. Ille qui a personis, privatis propria devotione susceperit est.

De cultu privato, & publico.

Num. 3.

- Catech. de Ordin.* Omnes actiones, & omissiones virtuose possunt ad Dei cultum ordinari? Res. Omnes.
Num. 13. Privatæ personæ possunt dictas actiones ad cultum Dei destinare? Res. Possunt.
Ibidem. Num. 14. Conc. Tr. Sess. 23. c. 1. de Or. M. 23 Qua ratione? Res. Ex scriptura habetur duplex dari Sacerdotium, unum privatum, & internum, aliud publicum, & externum. Publicum tantummodo per Sacramentum Ordinis confertur. Privatum Sacerdotium in omnibus fidelibus reperitur: juxta illud: Regale Sacerdotium. 1. Petri secundo. Et in Apocalypsis primo: Fecit nos Sacerdotes Deo. Hoc igitur Sacerdotio quilibet, fidelis potest in altari cordis sui, ut ait Catechismus omnes bonas & honestas actiones ad Dei gloriam, & cultum referre, ut dictum est: & hic cultus privatus esse dicitur.

- Cat. ibid.* Jeiunia, operationes, elemosynæ, peregrinationes, opera misericordie, observantia mandatorum Dei, & alia, possunt ad hunc cultum referri? Res. Possunt.
Nu. 4. 7. 10 Quis potest determinare publicum cultum? Res. Illi qui habent jurisdictionem, nempe Deus, Ecclesiæ, & aliquo modo, ut dicitur, magistratus seculares.
N. 7. & 10. Quænam pertinent ad publicum cultum? Res. Omnia, quæ à Deo, vel ab Ecclesia ad cultum Dei, vel Sanctorum sunt ordinata, veluti officium divinum, jejunium Quadragesimale, Vigilia. quatuor Tempora, Rogationes, Dies Festi, & hujusmodi plurima alia.

De diebus Festis. Cap. 111.

- Præc. 3.* Quid significat dies Festus? Res. Significat tempus divino cultui dedicatum.
Num. 20. Omne tempus huic culti dedicatum est dies Festus? Res. Si lato modo accipiat dies festus, ita est, si proprie, non.

- Quid proprie significat dies Festus? Res. illud tempus, quod publica auctoritate ita ad divinum cultum est destinatum, ut cessatio ab operibus servilibus præcepta sit, veluti in tertio præcepto de Sabbatho statutum est, *Num. 2. & 25.*
 Quænam est materia dicitur Festi? Respond. Est, non divinus cultus, sed tempus quo talis cultus est exhibendus. *Num. 1. 6. & 4. Ibidem.*
 Quæ forma? Res. Authoritativa, & publica determinatio dicti temporis.
 Quis finis? Res. Opportuna exhibitio divini cultus. *Nu. 1. & 6. Nu. 1. 7. & 10.*
 Quod efficiens? Res. Publica auctoritas, ad quam spectat determinare quando cultus exterior: non privatus, sed publicus sit exhibendus.

De diebus Festis in veteri Lega. Num. 1.

- L** Ex veteri determinabat aliquos dies ad cultum Dei? Res. Determinabat.
 Hæc determinatio eratque cum obligatione cessandi à servilibus? Res. Non semper. *Nu. 4. & 18. Num. 18.*
 Quid præcipiebatur cum tali obligatione? Res. Diem Sabbathi, diem Paschæ & similia. *Num. 11.*
 Quid sine dicta obligatione? Res. Aliquando præcipiebatur solum jejunium, vel abstinenciam à fermentato pane, & hujusmodi plurima alia.
 Modo fideles tenentur illa observare? Res. Non quia cæremoniæ veteris legis adveniunt novæ & sublatæ sunt. *Num. 5.*
 Quare suat sublatæ? Res. quia erant figuræ Christi venturi, & legis ab eo latæ, & ideo adveniunt re figurata, omnino figura de medio tollenda erant. *Ibidem.*
 Quomodo dictæ cæremoniæ sublatæ sunt? Res. Aut Cat. in morte Christi.
 Sabbathum est specialis dies Festus veteris legis? Respon. Est, quia Deus hoc tertio præcepto specialiter determinavit. *Ibidem.*
 Quid significat hoc nomen Sabbathum? Res. Idem quod cessatio, seu quies. *Num. 10.*
 Quare sic appellatur? Res. Primo, quia Deus tali die cessavit à creatione mundi. Secundò, quia eodem die cessatio à servilibus præcepta est. *Ibidem.*
 In quacumque hebdomada quot dies sunt? Res. Septè. *Præc. 3.*

Ibidem. A quo desumpta est hæc hebdomada: distinctio? Resp. A creatione mundi.

Ibidem. Qua ratione? Resp. In sex diebus Deus creavit cælum & terram in septimo autem absoluto mundo; Deus cessavit à rerum creatione.

Sabbatum quoddam ex his diebus est? *Ultimus, id est septimus.*

Ibidem. Deus benedixit diei Sabbati, & sanctificavit illum? Ita ait ipsemet Deus.

Ibidem. Sabbatum in veteri lege quid significat? *Res. Ait Car.*

Quatuor, primò erat signum totius mundi à Deo creati; significat enim cessationem dei à creatione illius. Secundo denotat liberationem populi Israël à laboriosa servitute Ægypti. per quam quies à duris laboribus data illi est. Tertio, est signum spiritualis Sabbati, quod in sancta quadam, & mystica quiete circa opera pietatis positum est, dum homo à peccato recedens in virtute quiescit. Quarto significat sabbatum cælestem, *id est*, cælestem patriam, in qua est summa quies, & pax ob perpetuam omnis boni possessionem, & omnis mali privationem.

*Num. 15.
Num. 16.
Num. 17.*

De diebus festis in nova Lege. Num. 3.

Ibidem. **I**N nova Lege dies Festi sunt instituti? *Res. Sunt.*
Num. 10. Quis finis illorum? *Res. Determinare opportuna tempora ad cultum dei sanctique exhibendum.*

Ibidem. A quo fit hæc determinatio? *Res. Ab Ecclesia auctoritate illi à Christo tradita.*

Ibidem. Ecclesia quæ tempora ad cultum dei, & Sanctorum determinavit? *Res. Primò, dies Festos statuit cum obligatione, ut à negotiis secularibus abstinereat. Deinde alia tempora sine tali obligatione ab illa instituta fuerit.*

Quenam instituit sine dicta obligatione? *Res. Quadragesimam, Aduentum, Vigilias, quatuor Tempora Abstinentiam, Venetis, & Sabbati, Rogationes, Passionem martirum, & vespertinam salutationis Angelicæ, & alia huiusmodi.*

Ibidem. quæ præcipit cum dicta obligatione. *Res. dies Festos, qui in honorem Christi, Beatæ Virginis & Sanctorum sicut celebrandi.*

Quare

Quare dies Festi in honorem Sanctorum sunt destinati? *Res. Ait Catechismus.* Quia in eorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur: ipsis debiti honores tribuantur. Atque ad illorum imitationem, fidelis populus incitatur.

Ibidem.

Quis ordo in his diebus Festis? *Res. Primum locum tenent Festa mysterium nostræ Redemptionis, id est, vitæ Christi, Secundum, festa in honorem sanctissimæ Virginis matris Dei. Tertium, Festa Apostolorum, Martyrum & aliorum Sanctorum.*

Ibidem.

Dies Dominicus in ejus honorem statutus est? *Res. Christi, & ejus Resurrectionis.*

Num. 19.

Dies Dominicus est primus, an ultimus hebdomadae? *Res. Primus.*

Ibidem.

A quo fuit institutus? *Res. A sanctis Apostolis, sicut ex Apocalypsi, & ex Epist. B. Pauli ad Corinth. apparet. Cat. num. 7. & n. 5.*

*Apo. c. 1.
Corinth. 16.*

Quare diem Sabbati abstulerunt, & in ejus locum singulis hebdomadis diem Dominicum statuerunt? *Res. Multis de causis, & primò quia adveniente lege nova: cætemonix veteris legis auferendæ erant: secundo, quia sicut in die Dominico, id est primo hebdomadae, lux orbi terrarum primò illuxit, sic in die resurrectionis Christi, qui fuit hebdomadae primus, vita nostra & recedebat ad lucem, & à morte ad vitam revocata est: tertio, quia eo die creationis mundi initium: quarto, quia tali die Spiritus sanctus Discipulis datus est: quinto quia sicut in die Sabbati, populus Hebraeus à servitute Pharaonis liberatus est: ita populus Christianus in die Resurrectionis à servitute diaboli & peccati exemptus, & liberatus est.*

*Num. 7.
Num. 19.*

Dies Festi sunt instituti, ut pie ac sanctè beneficiorum Dei memoriam cõteremus? *Res. Ita ait. Catech.*

Num. 10.

De præceptis datis de externo Dei cultu & de diebus

Num. 1. & c.

Festis. Cap. 17.

Dantur ne præcepta est Dei cultu, & de diebus Festis? *Res. Dantur.*

*Num. 1. 3. 10
Num. 4. & c.*

A quibus? *Res. A Deo, ab Ecclesia, à magistratibus, Quænam à Deo data sunt? Res. Primum præcepta legis naturæ, Secundò legis scriptæ, Tertio, legis Evangelicæ.*

A a a

Num. 1.
6. 7. 27.

Deus in lege naturæ quid præcipit de externo Dei cultu? Resp. Deus per legem naturæ docuit homines, ut Deo cultum exhiberent per omnes illos actus externos, qui reverentiam præ se ferunt, ut flectere genua, inclinare caput, levare manus, petere ut peccati, orare, jejunare, Sacrificia, dona & primitias offerre, & alia hujusmodi. Deinde statuit, ut ab illis actibus externis, qui irreverentiæ signum dant, homines omnino se abstinere.

Ibidem.

Lex naturæ statuit diem præcisum, in quo cultum externum Deo tribuatur? Respondeo. Statuit, ut aliquot dies, vel horas in externo Dei cultu immoremur: sed qui sint isti dies, vel horæ à natura determinatum non est.

Num. 6.

Potest probari, quod natura statuerit, ut aliquot dies vel horæ in externo Dei cultu insumerentur? Resp. Potest, duplici ratione. Prima est, quia omnes nationes ita à natura edoctæ statutas quasdam Feriales, easque publicas sacris rebus, ac divinis obeundis consecrarunt. Secunda est, quia sicut ex instinctu naturæ homines impelluntur ad certum tempus pro necessariis functionibus corporis, veluti cibo, potu, ac somno determinatum: ita imò multo magis ab eadem natura debent impelli ut opportunis temporibus functiones animæ, quæ fini corporis correspondent, qualis est externus Dei cultus, exerceantur.

Cat. de Decal. in communi.
Num. 3.

Lex scripta qui statuit de externo Dei cultu? Resp. Primò declaravit eas, quæ à lege naturæ de tali cultu statuta erant. Legem enim scripta ad illustrandam, & dilucidandam legem naturæ per peccatum obscuram tradita est. Secundò, confirmavit, quæ à dicta lege naturali tradita erant. Tertio, plurimos ritus, ac caeremonias circa externum Dei cultum, ut Sacrificia Tabernaculi, primitias, vasa, vestes, & alia innumerabilia determinavit: Quarto, Præceptum de Sabbatho colenda ab illa traditum est.

Lex Evangelicæ quid statuit? Resp. Primò à Christo in lege Evangelicæ omnes caeremoniæ veteris legis ratione jam dicta sublatae sunt. Secundò, Christus per legem Evangelicæ declaravit, & confirmavit legem totam à natura datam. Tertio, Omnia præcepta legis veteris, quæ In le-

ge naturæ fundata erant, veluti decem Decalogi præcepta explicavit, & confirmavit. Quarto, Novum cultum externum, qui in Sacrificio Missæ, & in usu, atque administratione Sacramentorum positus est, instituit, atque ordinavit. Quintò, Orationes, jejunia, elemosinas, corporis afflictiones, & humiliaiones ad Dei honorem factas exemplo, atque doctrina comprobavit. Sextò Ecclesiæ potestatem, & Spiritus sancti assistentiam concessit, ut tempus jejuniorum, dierum Festorum, & aliorum, ad Dei cultum rectè exhibendum pertinentium, opportunè determinaret.

Ecclesia instituitne externum Dei cultum? Respondeo. *Pra. 1.*
Non Ecclesia, sed Deus saltem principaliter illum instituit. *Ses. 7. ca. 1.*

Nonne Ecclesia ordinavit jejunium. Quadragesimæ, *Ex sess. 7.*
Vigilarum, dies quoque Festos, Rogationes, & alia hujusmodi multa? Resp. Deus, non autem Ecclesia ordinavit, *ca. 1. §. 13.*
quod oratio, & jejunium, & sacrificium, & sacramenta, & actus humiliaionis, & similia sint ad cultum Dei. Ecclesia *Sess. 12. c. 6*
verò, supposita Dei ordinatione, determinat, ubi, quando, quomodo, à quo, quibus ritibus ac caeremoniis dictus cultus à fidelibus sit exhibendus, ideo aliquo modo dici potest quod Ecclesia non instituit, sed supponit à Deo institutum cultum externum Deo debitum. Determinat verò autoritate sibi à Christo tradita modum, quo dictus cultus à fidelibus sit exhibendus, & ideo circumstantias, ritus, & caeremonias in exhibitione dicti cultus observandas determinavit, veluti quo tempore, loco, vel modo Missa sit celebranda.

Quanam præcepta traduntur ab Ecclesia? Resp. Hæc sunt in duplici differentia, quibusdam enim præceptis imperat fidelibus, ut Deum colant, quibusdam prohibet illos à cultu Dei.

Quos prohibet ab hoc cultu? Resp. Indignos.

Qua ratione? Resp. Per censuras, veluti excommunicationem, suspensionem, & interdium item per impedimenta canonica, veluti irregularitatem, & cessationem à divinis, & aliis hujusmodi.

Quare facit has prohibitiones? Resp. Ne cultus Dei indignitate personarum dehonefetur.

Quibus præceptis imperat cultum Dei? Resp. Multis, ut est præceptis ieiunandi, & similibus.

*Seff. 6. c. 20.
N. 4. n. 3. c.
8. vel. 9.*

Omnes fideles tenentur obedire præceptis dictis Ecclesie? Resp. Omnes.

Principes, & Magistratus seculares quid debent præcipere circa hunc cultum? Respondeo. Primo debent prohibere ea quæ dictum cultum impediunt, veluti ne ludii, choreæ, spectacula, & similia fiant diebus festis, vel tempore divinarum officiorum, atque idem in aliis. Secundo debent in his quæ ad Dei cultum pertinent Ecclesie Præfides sua auctoritate iuvare. Tertio, debent iubere popularis, ut circa Dei cultum obtemperent præceptis Sacerdotum.

Personæ private possunt se ad Dei cultum aliquo modo obligare? Resp. Possunt veluti per vota, tum simplicia, tum solennia, ut quotidie in usu est.

De tertio Decalogi præcepto. Cap. V.

Quæ debent considerari de tertio præcepto? Res. Primo, eius definitio. Secundo, quatuor causæ. Tertio, convenientia illius cum aliis Decalogi præceptis. Quarto, differentia ab eisdem.

Quomodo potest diffiniri? Respondeo. Sic: *Est prima regula omnium actuum corporis humani in ordine ad Deum.*

*Nam. 1. 4.
6. 10. 12.*

Quis finis? Res. Gloria, & honor Dei, & utilitas seu dignitas hominum.

Nam. 2.

Quis effectus? Res. Obligare ad cultum externum vobis exhibendum.

Ibidem.

Ibidem.

Quæ materia? Respondeo. Externus Dei cultus, sed præcipue ille, qui in die Sabbati Deo est exhibendus; Corpus item hominis in ordine ad Deum materia remota est.

Nam. 12.

Nam. 14.

Cyc.

Nam. 22.

Cy. 26.

Nam. 12.

Nam. 1.

Quare tantæ fit mentio in illo de die Sabbathi? Res. Quia Deus præcipit ab homine illius cultum tunc requirebat.

Hoc præceptum dividitur in affirmativum, & negativum? Res. Ita est.

quid præcipit affirmativum? Res. Omnes virtutes ad externam Dei cultum pertinentes.

quæ vires regulant hunc cultum? Res. Fides, Spes, Caritas, & religio.

Quomodo Fides? Res. Docendo, qualis, ac quantus cultus Deo sit tribuendus.

Qua ratione Spes? Res. Conferendo auxilium; ut rectè Deus colatur.

quo pacto Charitas? Res. Inflammata cor hominis ad Dei cultum.

Quomodo Religio? Res. Proponit actus, qui ad cultum divinum sunt pertinentes.

Nam. 4.

quid prohibet negativum? Res. Omnia vitia quæ dictis virtutibus contraria sunt.

Qua forma seu modo datum est tertium præceptum? Res. Ex parte datum est per modum legis naturalis, id est cum immutabilitate; ex alia parte datum est cum modo legis scriptæ, id est cum facultate mutandi illud.

Qua ratione est hoc? Respond. Tertium præceptum duo continet. Primum est, quod Deus aliquo die determinato colendus est, & hoc est præceptum morale in lege naturæ fundatum, ideo nulla ratione mutari potest. Secundum est quod dies, iam dictus Sabbathum sit; & hoc præceptum non est morale, sed ceremoniale, id est præcipiens ceremoniam temporis antiquæ legis convenientem, ideo non est fundatum in lege naturæ, neque immutabile, sed mutabile est.

Ibidem.

Quare Deus populo Hebræo diem Sabbathi determinavit? Res. Ait Catec. Quia illi populo tunc minus expediebat habere facultatem, ut tempus divino cultui deputandum suo arbitrato deligeret, ne fortè Aegyptiorum sacra imitaretur.

Tertium præceptum qua ratione convenit cum aliis novem Decalogi? Res. Quatenus præcipit moralia, & in lege naturæ determinata convenit cum aliis præceptis, quia est præceptum morale, naturæ, perpetuum, & immutabile, sicut illa sunt.

Nam. 14.

Quomodo differt ab illis? Res. Quatenus præcipit ceremoniam temporis, nempe diem Sabbathi, quia, ut sic est ceremoniale, & non perpetuum, neque naturale, sed mutabile, differt ab illis novem, quæ ex nulla sua parte sunt ceremonialia, sed omnia naturalia, & moralia, & perpetua sunt.

Nam. 6.

*De explicatione verborum tertii præcepti.
Cap. VI.*

Nam. 4. Quibus verbis à Deo datum est tertium præceptum? Ref. *Sequentibus.*

Memento ut diem Sabbathi sanctifices. Sex dies operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est: Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua; servus tuus, & ancilla tua: iumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus caelum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt; & requievit in die septimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbathi, & sanctificavit eum.

Nam. 7. In quot partes dividitur hoc præceptum? Ref. *Ait Cat. in quatuor.*

Primo enim declarat qualiter diei Sabbathi.

1. Qualitatem, & differentiam exprimit aliorum sex dierum.

3. Determinat à quibus in die Sabbathi sit abstinendum.

4. Quid die Sabbathi sit faciendum.

Num. 8. Quid explicat tertium præceptum de qualitate Sabbathi? Respondeo, Tria, primo, Sabbathi sanctitatem, *id est*, quod sit sanctum, & Deo, ac divino cultui dicatum. Secundo, explicat causam illius sanctitatis, illis verbis, Deus requievit dei septimo, idcirco benedixit Deus illi, & sanctificavit eum, quasi dicat. Ideo Sabbathum est dies sanctus, quia Deus sanctificavit eum: ideo sanctificavit, quia benedixit illi. Ideo benedixit, quia Deus tali die, hoc est septimo completa mundi creatione requievit ab omni opere, quod pararat. Tertio declarat effectum, qui ex tali Sanctitate Sabbathi sequi debet, & est, ut homines sanctificent illum, atque colant tanquam Deo, & divino cultui dicatum. Ideo Deus dixit: *Memento ut diem Sabbathi sanctifices.*

Num. 11. Quibus verbis explicatur qualitas sex dierum, qui primi hebdomadæ sunt? Ref. *Illis, sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem, &c. Item illis, Sex enim diebus fuit, &c.*

Ex his verbis quis sensus colligi debet? Primò colligitur quod sex primj dies, tam divino cultui, tam operibus, & negotijs hominum sunt destinari. Sabbathum verò solummodo divino cultui dicatum est. Secundo quod Sabbathum speciali prærogativa sanctitatis decoratum est, ideo multum eminet aliis diebus. Tertio, quod homo in sex primis diebus non debet esse otiosus, sed se exercere in operibus, tam Dei, tam sui, iuxta Apostolum: *Negotium suum quisque agat, & operetur manibus suis.* Quarto, quod Deus ita vult nos operari sex primis diebus, ut nihil peccati in die Sabbathi reperitur. Quinto, vult nos dictis diebus operari, ut peccatis nostris negotijs, in illis, nihil in die Sabbathi, quod à nobis de illis agendum sit relinquatur.

Quid Deus prohibet fieri die Sabbathi? Ait Catech. Prohibet omne servilis operis genus, non quia aut turpe, aut malum sit, sed quia mentem nostram à divino cultu abstrahit. Ideo peccata sunt tali die evitanda quia non solum impediunt divinum cultum, sed offensam potius Dei inferunt. Secundo colligitur Deum prohiberi omnia, quæ divinum cultum impediunt. Tertio, talia prohiberi etiam servis, etiam iumentis, quia usus iumentorum, sine opera hominis esse non potest.

Hoc tertio præcepto prohibentur opera externa etiam servilia ad cultum Dei ordinata, ut instruere altare, templum ob diem Festum, ornare, & alia huiusmodi facere? Res. Ait Catechismus. Non.

Prohibentur fieri illa opera, quæ si non fiant, magna iactura, vel damnum sequeretur, vel in corpore, vel in fama, vel in fortune bonis? Respondeo. Ait Catechismus. Non.

Quid præcipit fieri in diebus Festis? Respondeo. Ait Catechismus. Christiani diebus Festis debent. Primò, ad Dei Templum accedere. Secundo, ibi pia sinceræque animi ac catione, Sacrosancto Missæ Sacrificio interesse. Tertio, nihil est, quod opportunius, aut melius à Christianis hominibus fieri possit: quàm si peccata sua Sacerdotibus sepe confiteantur. Quarto, Parochi sedulo, etiam atque etiam debent àhortari, ut Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebro percipiant. Quinto, attentè,

diligenterque sacra Concio audienda est. Sexto, exercitatio, & studium in divinis precibus, ac laudibus frequens esse debet. Septimo, præcipua cura habenda, ut ea quæ ad doctrinam Christianam pertinent addiscatur. Octavo, Operibus misericordiarum et incumbendum.

De observantia, & inobservantia tertij præcepti.
Cap. VII.

5. ff. de s. 20.

Omnes fideles tenentur obedire præceptis Dei, & Ecclesiarum circa externum Dei cultum datis? Respondet. Omnes.

Num. 1.

5. 26.

Ibidem.

Quid est observantia tertij præcepti? Resp. Est facere præcepta, & omittere prohibita ab illo.

Num. 1.

Quid est inobservantia? Ref. Est omittere præcepta, & facere quæ prohibita sunt.

Ibidem.

Patochi debent summo studio curare, ut populos inducant ad observantiam huius præcepti? Ref. Ait Catechista ita est.

Ibidem.

Quibus rationibus, ac modis possunt inducere fideles ad ejus observantiam? Respond. Ait Catechismus multis, nempe,

Num. 1. 9. 20.

Primo, explicando maximas utilitates, & fructus, qui ex illius observantia populi proveniunt, ac quibus initio dictum est.

Num. 6.

Secundo, illud primum præcepti verbum, *Memento*, si ad aures fidelium sæpius repetatur, ostendet quantopere Deus huius præcepti observantiam requirit.

Ibidem.

Tertio, excitabit populos, si explicetur, hanc observantiam esse legi naturæ conformem, & omnes etiam barbaras Nationes, se in illa exercere, nempe ut dies etiam festos colant.

Num. 20.

Quarto, iustum esse, debere non minus animæ, quam corpori tempus assignari.

Ibidem.

Quinto, iustissimum esse, mysteria vite Christi, seu nostræ Redemptionis, item merita B. Virginis Mariæ, & Sanctorum per dies festos colantur.

Num. 28.

Cat. de ord.

Sexto, per eisdem Deo gratiæ agendæ sunt pro maximis beneficiis in nos collatis.

Septimo, excellentia corporis humani ad altiore finem, quam ad Dei cultum destinari non potest.

Octavo, homo ad hunc finem, ut Deum colat, creatus

est, Catechismus, de Sacra. Ord. num. 5.

Ordini.

Nono, si Deus jussisset, nos quotidie, cæteris omissis, Religionis cultum sibi tribuere, ob infinita illius beneficia, ei obtemperandum foret, quanto magis cum pauciores dies ad eius cultum sunt instituti.

Num. 27.

Decimo, Opera servilia laboriosa sunt, eorum verò omissio facilis ac delectabilis, Deus ergo non difficilia, sed facilia, & delectabilia iubet, nempe cessationem à servilibus.

Num. 29.

Ibidem.

Undecimo, Deus violatores dicitur Festorum maximis penis etiam temporalibus afficere consuevit.

Num. 28.

Duodecimo, Actiones, quæ, ut in diebus Festis exercantur, proponantur, & nobilissimæ, & iucundissimæ sunt. Accedere enim ad conspectum Dei, Colloqui cum illo. Beneficia ab illo petere. Maiestatem illius contemplari. Illum laudare. Illi gratis agere. Eum loquentem audire, maximam mobilitatem & iucunditatem secum habent. Qui autem Missæ Sacrificio intersunt præsentem Christum Dominum adorant. Qui orant, cum Deo loquantur, qui audiunt Concionatores, Dei vocem aures percipiunt. Qui consentiunt peccata sua, quodammodo in Piscinam deicendunt, ut à quacunque deciderint infirmitate per lotionem ex sanguine Christi liberati sint. Qui sacram Eucharistiam suscipiunt, veluti Martha, seu Zachæus realiter Christum Dominum in domum corporis, & cordis sui recipiunt.

Hæc igitur à tertio præcepto ordinata cum sint facilia, utilia, delectabilia, mobilia, iusta, necessaria, humanæ naturæ convenientia, omino ut à fidelibus prompto, & alacri animo considerentur, meditentur, adimplerentur iustissimum est: Hisque, & aliis populi ad observantiam huius præcepti induci possunt.

DOCTRINA
CATECHISMI
ROMANI

In secundam Decalogi partem, id est,
in præcepta secundæ Tabulæ.

De divisione Decalogi in duas partes.

CAPUT I.

Num. 3.

EX Decalogi dividitur in duas partes Ref. Dividitur.

Ibidem.

A quo facta est hæc divisio? Ref. A Deo, Qua ratione? Ref. Decem præcepta in duabus Tabulis à Deo data sunt, & una dicta est prima Tabula, alia secunda.

Ibidem.

Quæ præcepta continebantur in prima Tabula? Ref. Tria prima.

Ibidem.

Quæ in secunda? Ref. Septem alia, quæ ultima sunt.

Ibidem.

Quare Deus talem fecit divisionem? Ref. Vt ordinaret in Decalogo charitatem.

Num. 5.

In quot consistit ordo charitatis? Ref. In hoc, ut magis bona plus diligantur, & minus bona, minus amentur.

Nu. 3. 4. 5.

Quomodo duæ tabulæ ordinant charitatem? Ref. Prima Tabula primum, & summum amorem requirit. 2. gradum inferiorem amoris designat.

Expedit, ut aliqua de charitate, & de ejus ordine explicentur? Ref. Hoc dicendis de præceptis secundæ Tabulæ maximum lumen afferet.

Ibidem.

Quid considerandum? Respondeo, Primò, de Charitate. Secundò, de ordine illius. Tertiò, de modo peccandi

contra illum. Quarto, de virtutibus illi annexis, & aliis hujusmodi.

De Charitate. Cap. II.

Quid est Charitas? Ref. Est virtus qua diligimus diligenda, & odio habemus, quæ digna odio sunt. Quænam est materia Charitatis? Ref. Obiectum illius res tum diligendæ, tum odio habendæ.

Ibidem.

Ibidem.

Num. 4.

Quotuplex obiectum Charitatis? Ref. Duplex, aliud materiale, aliud formale.

Ibidem.

Quodnam est materiale? Ref. Personæ diligendæ nempe Deus, homo ipse, & proximus, juxta illud: *Diliges Deum, & proximum sicut te ipsum.* Ecce dilectio in Deum, in proximum, & in seipsum.

Ibidem.

Quodnam est obiectum formale? Ref. Bona & mala personarum, quæ diligendæ sunt.

Nu. 3. & 4

Potest declarari hæc distinctio obiecti exemplo? Ref. Potest, veluti, Diligo Petrum ut virtuosum: Petrus est obiectum materiale meæ dilectionis: virtus formale.

Quotuplex bonum? Ref. Duplex divinum, & infinitum; necnon humanum, & finitum.

Quotuplex bonum humanum? Ref. Duplex, publicum & privatum.

In quo consistit bonum publicum? Ref. De hoc in quarto præcepto dicendum est.

Bona privata multa sunt: Ref. Secundum Philosophos, Summistas, Theologos, & Catechismum, omnia bona hominum privata, & item mala ad quatuor capita infallibiliter reducuntur, quæ sunt Primò, Bona, & mala animæ. Secundò, Bona & mala corporis. Tertiò, Bona, & mala famæ. Quarto, Bona, & mala fortunæ, seu divitiarum.

Num. 4.

Tota materia charitatis reducitur ad personas, & ad bona jam dicta? Ref. Ita est.

In quo consistit forma charitatis? Ref. In recta ratione diligendi, & odio habendi.

Num. 5.

Quænam est hæc recta ratio? Ref. Vt diligamus, diligenda modo, & ordine, quo diligi debent.

Nu. 4. & 5

Quis est actus charitatis? Ref. Virtuosa, & bonè ordinata dilectio.

Ibidem.

Quis finis illius? Ref. Gloria Dei, & utilitas hominum virtuosa.

Ibidem.

Quid efficiens? Resp. Primò Deus, qui illum infundit: Secundo homo, qui actus charitatis corde, ore, & opere elice-
re debet.

De ordine charitatis. Csp. III.

Potestne quis parem amorem tribuere sibi vel proximi, sicut Deus? Resp. Ait Catech. qui hoc facit maximum scelus admittit.

Num. 5. Amor Dei debet esse maior amore sui, ac proximorum Res. Omnino.

Num. 45. Quanam differentia inter amorem Dei, & amorem sui ac proximorum est statuenda? Resp. Catech. affert istas distinctiones.

Num. 4. Primò, Amor Dei debet esse summus: amor proximi, & sui debet esse post ipsum.

Ibidem. Secundo, Deus propter seipsum, & non alterius rei causa est diligendus: proximi propter Deum amandi sunt.

Ibidem. Tertio, Charitas Dei ab ipsomet Deo tanquam à vivo fontis amore dependet: Charitas sui, ac proximi, tum à Charitate Dei ortum habet, tum ad illam tanquam ad certam regulam dirigenda est.

Ibidem. Quarto, Amor Dei verè & propriè Deo est habendus. Amor sui, & proximorum magis Deo, quam hominibus est tribuendus.

Quinto, Deus essentialiter, & per se dignus est dilectione: Homines ideo debent diligere, quia Deus vult, & præcipit ut diligantur.

Sextò, Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis dignè tribuitur, amor eorum illius in infinitum augeri potest: ideo noster in illum amor quotidie deberet fieri ardentior, & modus diligendi Deum, ut ait D. Bernardus, est diligere sine modo. At charitas erga proximum & nos ipsos certis finibus circumseribitur, ita ut si quis illos transgrediar non sine peccato sit, ideo Christus dixit, *Dilige proximum, non sicut Deus, sed sicut te ipsum.*

Septimò, Ita Deus diligere debet, præceptis illius absolute omnino parendum: in homines autem, etiam superiores, ita sunt diligendi, ut si aliquid contra Dei præcepta vel faciant, vel iubeant, vel requirant, tanquam inimici odio habendi sint.

Ob quam causam talis in charitate Dei, & proximi distinctio data est? Res. Cat. aliquas causas adducit. *Num. 1.*

Prima, Est quia Deus est ultimus hominis finis: homines sunt illi, qui ad hunc finem tendunt, & ideo amor proximi in Deum, ut in ultimum finem tendere debet.

Secunda, Deus est bonus per essentiam: homines, & creaturæ à Deo sitam accipiunt bonitatem. *Num. 45.*

Tertia, Deus Est bonum infinitum, & ideo dignus est amore infinito: homines sunt finiti, ideo inter amorem Dei, & proximi nulla debet esse proportio. *Num. 3.*

Distinctio Decalogi in primum, & secundam tabulam ostendit hanc amoris differentiam? Resp. Ait Catech. ita est. *D. Thom.*

Homo, quem prius debet diligere, se, an proximum? Respon. se ipsum, Christus enim dixit, *Dilige proximum sicut te ipsum*, id est prius dilige te, postea proximum sicut te.

Quæ bona sunt prius diligenda anima, an corporis, vel famæ, vel fortunæ, seu divitiarum? Res. regulariter loquendo, prius, & magis debent diligere bona animæ, quæ sunt maiora, postea corporis, tertio famæ, quarto fortunæ, seu divitiarum.

De modis bonè, & malè diligendi se & proximum.

Csp. IV.

Ex dictis possunt colligi modi, quibus homines bonè & malè diligunt, se & proximum? Respon. possunt, ex charitate enim, & ordine illius, talis distinctio sumenda est.

Quibus modis homo virtuosè diligit seipsum & proximum? Respon. Duobus.

Primus est, Cum quis corde, & ore & opere, iuxta ordinem charitatis, diligit animam, corpus, famam, & facultates, vel proximi. *Ex nu. 45.*

Secundus est. Cum quis corde, ore, & opere, abstinere se ab injusta offensa sui, & proximorum, id est, non offendit animam, corpus, famam nec facultates illorum.

Quibus modis homo peccat contra seipsum, & proximos? Res. Tribus. *Num. 5.*

Primus est excessus amoris, id est, Cum homo corde, ore, vel opere, supra quam ordo charitatis requirat, diligit seipsum, vel proximum: id est, animam, vel cor-

pus, vel famam, vel fortunas illorum.

Ibidem

Secundus, est Defectus amoris, & est cum homo corde, ore, vel opere omittit, vel negligit amare seipsum, vel proximum, *id est* animam, corpus, famam, & fortunas illorum, quantum ab ordine charitatis prescriptum est.

Num. 1.

Tertius, est injusta offensa, & est, cum homo corde, ore, vel opere contra charitatem offendit seipsum, vel proximum: *id est* animam, corpus, famam & facultates illorum.

Ex nu. 6.

Ad hos modos reducuntur omnes actus virtutum, & vitiorum, qui erga seipsum, & proximum sunt? Respon.

Ibidem.

Possunt ne dari regulæ ad cognoscendum, quando dicta peccata mortalia vel venialia sint? Respon. Possunt.

Conc. sess. 6

Quomodo cognoscitur an excessus amoris sit veniale, aut mortale? Respon. Si excessus sit de re modica, veluti mater aliquantulum plus æquo diligit filium, tunc peccatum veniale erit, si verò excessus gravis, peccatum mortale erit.

Num. 11.

Num. 3.

Quando excessus dicitur gravis? Respondeo. Quando quis seipsum, vel proximum diligit æquè, vel plusquam Deum.

Num. 5.

Quando erit hoc? Respon. Erit, cum quis propter amorem, vel timorem, vel honorem quærit sibi, vel alteri, paratus est committere peccatum mortale: tunc enim amat, timet, honorat homines, plus quam Deum.

Ibidem.

Potest ne declarari exemplo? Respon. Potest, Mater, & Pater si ita diligunt filium, ut parati sint ad sanitatem illi restituendam facere incantationes, vel superstitiones: Ita si quis diligit corpus suum, ut amore ipsius paratus sit transgredi præcepta ieiunandi, vel non fornicandi. Quis adeo timet dominum vel Patrem, ut si ille præcipiat homicidium committere, ob talem metum paratus sit, idem de aliis.

Ex sess. 6.

Num. 1.

Quando defectus amoris est veniale, vel mortale peccatum? Respon. Si defectus sit de re levi, erit veniale, si de re gravi, mortale, tunc autem est gravis, quando sub peccati mortalis ad illud quis obligatur: veluti sub mortali quilibet tenetur subvenire consuetudo in extrema

necessitate si possit, si quis in tali casu deficiat ab hac charitate, erit defectus notabilis, & mortalis, secus verò non.

Ibidem.

Quando offensa erit mortalis? Respon. Quando erit de re gravi: enim si de re levi, erit tantum veniale: item si injusta: Offensa enim iusta, veluti quæ sit legitime à magistratibus in reos, peccatum non est.

De virtutibus, quibus dilectio in Deum, & in proximum regulatur. Cap. V.

Omnes actus hominis egent aliqua regula, ut bene fiant? Respon. Omnino.

Catech. de par. nu. 9. Ibidem. ubi supra.

Quare hoc? Respon. Cum homo possit bene, & malè operari, eget aliqua regula, ut bene operetur.

Quenam sunt illæ regulæ? Respon. Prima, & summa, & à qua omnes aliæ regulæ dependunt, est lex Dei. Secunda, est recta ratio hominis. Tertia. Est ipsa virtus: Prima regula est externa: Secunda & Tertia, in ipso homine sunt. Et de his supra dictum est.

Quenam est recta ratio? Res. Illa quæ iuxta legem Dei regulat hominem in operando.

Quod est officium rectæ rationis? Res. In singulis præscribere homini, quid agat, ut legem Dei in operando custodiat.

Quid est virtus? Respon. Est conformitas actus humani cum lege Dei, & cum recta ratione.

Quid est actus virtuosus? Res. Est actus conformis legi Dei & rectæ hominis rationi.

Quot sunt virtutes? Respon. Principales sunt septem, tres Theologicæ, Fides, Spes, Charitas, quatuor Cardinales Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia.

Illæ virtutes regulant omnes actus hominum? Respon. Omnes.

Regulant omnem dilectionem tum Dei, tum Proximi, & omnem observantiam mandatorum? Respon. Ita est.

Cat. Pra. 1. Num. 4. 7.

Quenam virtutes regulant dilectionem Dei, & observantiam mandatorum primæ Tabulæ? Res. Theologicæ, ut antea dictum est.

Nu. 1. m. 3. 4. 5.

Quenam regulant dilectionem proximi, & observantiam mandatorum primæ Tabulæ? Respondeo. Charitas primò, & principaliter regulat ad dicta: ipsam verò

comitantur, & quasi ancillæ sequuntur quatuor virtutes cardinales.

Ibidem.

Quid facit charitas? Resp. Impellit hominem ad dilectionem proximi modo, quo à lege Dei, & à recta ratione præscriptum est.

Num 5.

Quid facit Temperantia? ref. Studet cohibere excessum amoris, *id est* temperare, moderari hominem, ne diligat seipsum, & proximum magis, quam à lege Dei, & à Charitate & recta ratione præscriptum sit: Quod si aliquæ passiones ad excessum amoris impellant, illas studet frenare, ac cohibere.

Ex num. 5.

Quid facit Fortitudo? resp. Studet ex una parte avertere hominem à defectu amoris: ex alia impellere ad actualem proximi dilectionem secundum quod à lege Dei, à Charitate, & recta ratione præscriptum sit: Quod si passiones conentur ob labores, difficultates, & tristitias à tali hominem avertere dilectione, ipsa vim facit, ut omnia impedimenta, & difficultates vel moræ, vel superatæ sint.

Ibidem.

Quid facit iustitia? resp. Supra communem, & ordinariam proximi dilectionem in aliquibus vel personis, vel rebus specialem superaddit diligendi obligationem.

Quomodo est hoc? R. Charitas præcipit proximi dilectionem etiam si ex parte ipsius nullum meritum, imò etiam demeritum sit, unde etiam inimicum, qui non meretur, sed demeretur dilectione, præcipit diligere: Iustitia verò attendit meritum ejus, qui diligere debet: Veluti date mercedem operatio actus iustitiæ est, quia operarius illam ex merito requirit; Dare autem elemosynam pauperi, quia non ex merito, actus charitatis erit.

Quid facit prudentia? R. Curat, ut omnes actus virtutum juxta præscriptum rectæ rationis opportunè suo loco, & tempore fiant; Cum enim homo eodem tempore, vel loco non possit diligere Deum, seipsum, & proximum, sed modo Deo, modo sibi, modo proximo sit incumbendum Prudentia determinat quomodo Deus in templo colatur; modo in domo sui sibi, vel cibo, vel somno provideat: modo extra domum proximo succurrat.

De vitiis, quæ dictis virtutibus opposita sunt.

Cap. VI.

Quid est vitium? Ref. Est discrepantia actus humani à lege Dei, à recta ratione, & virtutibus, quæ modo dictæ sunt.

Omnia vitia suntne circa excessum amoris, vel defectum illius, vel injustam offensam? Ref. Omnia.

Quanam continentur excessum amoris? Ref. Superbia, Avaritia, Luxuria, Gula & similia.

Quanam dicunt defectum amoris? Ref. Acedia, indecorio, prodigalitas, & alia hujusmodi.

Quanam habent injustam offensam? Ref. Ira, Odium, Invidia, & similia.

De distinctione præceptorum secundæ tabulæ.

Cap. VII.

Possuntne dari aliquæ divisiones præceptorum secundæ tabulæ? Ref. Possunt.

A Quanam sunt desumendæ? Respon. Ab ordine charitatis,

Qua ratione? Ref. Triplex est bonum, quod diligere debet, nempe primò bonum divinum, & de hoc dantur tria prima præcepta: secundò bonum publicum: de hoc datur quartum præceptum, tertio bonum privatum sui, & proximorum, & de hoc dantur sex ultima præcepta. Et quia bonum divinum infinite eminet aliis, ideo primo loco separatim præcepta data sunt: Quia verò post bonum divinum sequitur publicum, ideo ante præcepta privati boni quartum præceptum de publico dandum erat. Ultimo loco de privato præcepta data sunt.

Quis ordo inter præcepta boni privati servatus est? Ref. Primò data sunt præcepta de opere exteriori: Secundò, de verbis: Tertio, de cordis cogitatione.

Nonne opposito modo de Deo data sunt, nempe primò cordi, secundò oris, tertio operi? Respondeo. Ita est.

Cur hoc? Respondeo. Deus magis diligit, & intuetur affectum cordis quam calsum oris, vel operis, ideo displicet ei, si verbis, & extremis colatur, corde verò non diligatur: Ac homo è contra magis eget dilectione operis, quam oris, vel cordis: si enim pauper

B b b

Num 4. & 5

N. 2. q. 100

art. 5.

quis ad observantiam voti non teneatur, & sit à superiore habente jurisdictionem, ut sunt Episcopi & Summi Pontifices, & ad dispensandum requiritur causa, & potestas.

Id. 8.
Id. 9. Quid est irritatio? Ref. Est voti annihilatio, & potest fieri à marito, patre, & prelato religiosorum: Maritus enim potest irritare omnia vota uxoris tam realia, quam personalia, quæ sibi sunt præjudicialia, quatenus talia sunt: Patet ante annos pubertatis, *id est*, duodecim in femina, & decimum quartum in masculo completos, potest irritare omnia, & quæcumque vota tum realia, tum personalia: quæ verò post dictum tempus facta sunt, potest irritare, cum sibi præjudicialia existant: Prælati religiosorum omnia illorum vota poterit irritare, quæ post, vel ante professionem facta sunt.

De Blasphemia. Num. 1.

Num. 14. Blasphemia estne grave peccatum? Ref. Ait Cat. gravissimum.

Ibidem. Quid est blasphemia? Ref. Verbum aperte injuriosum in Deum, vel Sanctos.

Ibidem. Cur dicitur: Aperte? Ref. Quia ex ipso met verbo injuria Dei apparet, directe enim blasphemia in Deum, vel Sanctos prolata est.

2. 2. 7. 13. 14.
1. Quor modis verbum potest dici blasphemia? Respondeo. Duobus, nempe vel ex parte significati, & est quando verbum significat turpia, vel inhonesta de Deo, ac sanctis: vel etiam significat falsa, veluti tribuendo Deo, quod illi non convenit, vel negando de eo quod illi convenit: Alter modus est ex parte affectus, veluti si quis affectu injurioso proferat verbum, etiam veri significati, ut si dicat, Deus bonus, simili affectu ac si diceret, Deus injustus.

Ibidem. Blasphemia, cui virtuti opponitur? Ref. Ait D. Thomas, fidei, actus enim fidei est confessio divinæ veritatis, blasphemus verò contra veritatem Dei verba profert.

Num. 29. Quis est verus blasphemus? Ref. Derogare divinæ majestati.

Ibidem. Est peccatum mortale? Ref. Mortalissimum.

2. 2. 9. 13.
art. 3. Est gravius homicidio? Ref. Ait D. Thomas, est.

In veteri testamento, quæ poena illi inferebatur? Respond. Mortis.

De explanatione Appendixis. Cap. VIII.

VENAM est Appendix apposita secundo præcepto? Ref. Hæc, neque enim habebit infonem Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini Dei sui frustra.

Quæ consideranda de illa? Ref. Primò, ipsa Appendix: *Num. 30.*

Secundo, usus illius.

Quænam materia illius? Ref. Remota sunt homines, quia *Ibidem.*

lingua secundum præceptum violant: Proxima est poena transgressoribus comminata. *Ibidem.*

Quibus verbis comminatur poena? Neque enim habebit infonem, *id est* sine poena. *Ibidem.*

Quæ forma? Ref. Illa authoritativa poenæ comminatio, Quod efficiens? Ref. Summus omnium Dominus, fortis, *Ibidem.*

ac potens, Quis effectus? Ref. Terrere homines metu poenæ. *Ibidem.*

Quis finis? Ref. Compellere illos transgressione huius præcepti. *Ibidem.*

Assumere nomen Dei frustra estne veniale an mortale? Ref. Saepe est veniale.

Deus etiam his venialibus infligit poenas? Ref. Ita ipse met ait.

Cur hoc? Ref. Deus reddit rationem illis verbis. *Domi- ni Dei sui:* ac si dicat, tanta est bonitas & maiestas Dei, tantum est dominium: quod habet in homines, tot beneficia hominibus contulit, ut omnis etiam levissima contra nomen ipsius irreverentia sine poena esse non debeat.

Deus comminatus est poenam perjurio, atque blasphemix? Ref. Omnino. *Num. 30.*

Cur de illis aperte locutus non est? Ref. Immo apertissime dixit: Comminando enim poenas levioribus verbis, gravissimas omnino blasphemix, atque perjurio infligendas esse declarat. *Ibidem.*

Propter quid Deus has poenas comminatus est? Ref. Vt ostendat se non delectari perditione hominum, & magis velle esse illorum Patrem benevolam, quam iratum judicem, ideo minus tentat eos coercere à peccatis. *Ibidem.*

Cur huic præcepto potius, quam aliis minæ appositæ sunt? Respondeo. Minæ appositæ primo præcepto potestant, & *Ibidem.*

DOCTRINA
CATECHISMI
ROMANI

In Quartum Decalogi Præceptum,

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis
longævus super terram quam Dominus
Deus tuus dabit tibi.

De necessitate tradendi doctrinam quarti
Præcepti.

Num. 1.

ST necessarium, ut populis explicetur
doctrina quarti præcepti? Est.

Num. 2. Et.

Quare hoc? Resp. Quia neque do-
mus, neque familia, neque populus, ne-
que civitas, ut dicitur, sine hac doctri-
na rectè poterit gubernari.

Num. 3. 8.

Et.

Ibidem.

Quæ utilitas oritur ex hac doctrina?
Ref. Bona gubernatio domus, familie, populi, ac civitatis.
Quibus est utilis ac necessaria? Ref. Omnibus, nullo pe-
nitus excepto, quia nullus reperitur, qui non habeat vel
superiores vel inferiores.

Num. 4. Et.

A quibus debet explicari hæc doctrina? Resp. Potissimum
à Parochis.

Ibidem.

Qua ratione? Ref. Maxima diligentia, ob utilitates quæ
ab illa proficiuntur.

De divisione hujus tractationis.

IN quot capita potest dividi hæc tractatio? Ref. In sex se-
quentes.

Primum, Est de superioribus, & inferioribus, seu de bo-
no publico.

Secundum, de gradu amoris inter superiores, & infe-
riores.

Tertium, de quarto præcepto.

Quartum, de amore, seu officiis superiorum, erga infe-
riores.

Quintum, de amore, seu officiis inferiorum erga supe-
riores.

Sextum, de observantia & inobservantia quinti præcepti.
De superioribus, & inferioribus, seu de bono publico. Cap. 1.

Quæ differentia est inter bonum publicum, & priva-
tum? Resp. Publicum convenit toti populo: privatum
personis particularibus appropriatur.

Quid est populus? Resp. Est collectio numerosa multi-
tudinis sub eisdem legibus, ac magistratibus.

In quo consistit bonum publicum? Ref. In tribus, nempe:
Primo, quod bonæ sint leges: Secundo, quod boni sint ma-
gistratus? Tertio, quod bonus sit populus.

Quæ leges dicuntur bonæ? Ref. Leges divinæ sunt bonæ
per essentiam: humanæ ideo sunt bonæ, quatenus in lege
Dei fundatæ sunt.

Qui magistratus dicuntur boni? Respondeo. Illi, qui
opportune, & secundum rectam rationem procurant ob-
servantiam bonarum legum, præcipue, quæ à Deo datæ
sunt.

Quis bonus populus? Respon. Ille qui observat bonas le-
ges, & obedit magistratibus, iusta præcipientibus.

Quid per magistratus intelligendum est? Ref. Modò in-
telliguntur omnes illi, qui habent subditos quibus aliquid
præcipere possint.

Vocantur alio nomine? Ref. In quarto præcepto vocan-
tur Patres, modò nominis facillioris gratia; Magistratus
dicuntur Superiores, & subditi illis Inferiores, rectè enim
illi à Supra, isti ab Infra sunt nominati.

Hæcne est dicere Miores, & Superiores? Respondeo.
Non, quia omnes Superiores sunt maiores; sed non

omnes Maiores, sunt superiores.

Quomodo est hoc? Ref. Rex Gallie est major Duce Sabaudie, sed non est Superior illi: Ita seniores sunt maiores, sed non superiores iunioribus sibi non subditis.

De divisione superiorum, & inferiorum in quinque combinationes. Num. 2.

Arist. lib. Polit.

EXpedi combinare, seu coniungere superiores, & inferiores inter se correspondentes? *Re.* Expedi.

Quot combinationes fieri solent? *Respondeo.* Quinque potissimum.

Prima, est superiorum Ecclesiasticorum, & illis subditorum.

Secunda, Superiorum Civilium, seu principum, & magistratum secularium, & subditorum.

Tertia, Parentum, & Filiorum.

Quarta, Dominorum, & servorum.

Quinta, Mariti, & uxoris.

Isti omnes superiores possunt præcipere subditis? *Res.* Possunt.

Subditi tenentur obedire illis? *Ref.* Tenentur.

Num. 8.

In quo præcepto nomine Patris intelliguntur omnes Superiores, & Maiores, & nomine Filii inferiores, & minores? *Respondeo.* Ita ait Catec. & ex scriptura probat, & oratio ita fuset, quia est par ratio omnium, cum omnes sint superiores, & maiores, ideo ratio honoris convenit illis.

Prac. 4.

Hæc divisio superiorum, & inferiorum, à quo facta est? *Ref.* A Deo per legem Naturæ.

Num. 2. 8.

13. & 4.

Propter quid Deus tot personis potestatem contulit præcipiendi? *Respondeo.* Primo, ut plures communicatione suæ potestatis decoraret; Secundo, ut sit unus superior in uneri suo deesset: aliter officium suum impleret. Tertio, ad multiplicatam superioribus exactius divinæ legis observantia curaretur. Quarto, ut superiores facilius dictam observantiam procurarent, dum multos habent coadiutores: Quinto, ut pars dictæ observantiz uni, & pars alteri traderetur.

De ut n. 6.

Ad quid instrati sunt superiores Ecclesiastici? *Respon.* Ait Catechismus. Ad illos spectat Christianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cele-

stemque beatitudinem dirigere: quia autem hæc dilectio totius divinæ legis observantiam requirit, ideo observantia totius legis ad illos spectat, præcipue autem observantiam præceptorum primæ tabulæ procurate tenentur.

Propter quid instituti sunt magistratus seculares? *Num. 2. 15 Res.* Ut procurarent observantiam præceptorum secundæ tabulæ, veluti ne fiant homicidia, rapinæ, furta, &c.

Quid tenentur curare domini erga servos? *Ref.* Ut recedat, & toti legi Dei convenienter vivant.

quid Patres, & mariti? *Ref.* Idem quod domini.

Catechismus quos ait in quarto præcepto Patris nomine intelligi debere? *Ref.* Sic ait: Præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos parentum loco colere debemus, vel Potestatis, vel Dignitatis, vel utilitatis, vel præstantis alicujus muneris, & officii nomine. In particulari exprimit sequentes.

Primo Pater & mater, qui nos genuerunt.

1. Ecclesiæ prædices & Pastores, & Sacerdotes.

3. Ij, quibus aut imperium, aut magistratus; aut potestas commissæ est, qui Republicam gubernant.

4. Ij, quorum procuratio, fidei, probitatis, sapientiaque alii commendantur, ut Tutores, Curatores, pedagogi, & magistri, nec non Domini, ac mariti, & benefactores.

5. Senes, & ætate provecti.

De quibus præcipue divina lex seu quartum præceptum loquitur? *Ref.* Ait Catechismus. De parentibus, qui nos genuerunt.

De gradu amoris inter superiores, & inferiores.

Cap. 11.

Bonum publicum est-ne magis diligendum, quam privatum? *Ref.* Omnino.

Homo debet-ne magis diligere superiores, & inferiores suos, quam alios proximos? *Respon.* Regulariter loquendo, ita est.

Cur dicitur regulariter loquendo? *Respondeo.* quia possunt dari casus, ut aliter sit faciendum: veluti servo vel extraneo in extrema necessitate constituto, Pater debet magis operam suam dare, quam Filio, qui in tali ne-

Num. 2. 2. 2. 1. 1. 2. 2. 2. 2. 2. 2.

Num. 8. ibi.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Num. 6. 7.

Num. 2.

cessitate non sit: Idem quandoque in aliis.

Num. 2. 8.
¶ Quomodo appellatur gradus amoris, quem tenentur habere Superiores erga inferiores? *Resp.* Gubernatio, Cura, & Providentia.

Num. 7.
Quomodo appellatur gradus amoris, quem debent habere Inferiores ad Superiores? *resp.* Honor.

Ibidem.
Quid est honor? *Resp.* Ait Catechismus, est de aliquo honorifice sentire, & omnia quæ illius sunt, maxime æstimare: *Id est,* honor est maxime æstimare primò personam: secundò, res omnes dictæ personæ quam honorare debemus.

Ibidem.
Ad honorem quænam requiruntur? *Ref.* Ait Cat. Honorificæ omnia conjuncta sunt: Primò amor, secundò observantia, tertio obedientia, quartò cultus.

Ibidem.
Quare in quarto præcepto non est posita vox amoris, vel metus, sed honoris, cum parentes tum amandi, tum metuendi, tum colendi sint? *resp.* Ait Cat. qui amat non semper colit, qui metuit non semper diligit, qui verò ex animo honorat, colit & amat, ideo ad omnia significanda vox honoris posita est.

Num. 9.
¶ Superiores & inferiores debent diligi corde, ore, & opere? *ref.* Ita est.

¶ Debent ne diligere animam, corpus, famam, & fortunam? *Ref.* Debent.

¶ Quænam est differentia inter amorem debitum cuilibet proximo, & debitum superioribus, & inferioribus? *Resp.*pondeo. Talis potest assignari convenientia, & differentia.

Opera misericordiæ tum corporalia, tum spiritualia lege charitatis sunt exhibenda omni proximo ex jam dictis: & hic est gradus communis charitatis. Differentia in hoc est: Primò, cuilibet proximo in extrema necessitate constituto de præcepto debent fieri opera dicta: superiores verò, & inferiores debent invicem ea præstare de præcepto, etiamsi necessitas extrema non sit: Secundò, quis non tenetur inquirere de proximis in generali, quinam sint in extrema necessitate constituti, sed sufficit si subveniat occurrenti: At loquendo de superioribus, & inferioribus opus est inquirere, an opus habeant, & illis, etiam si non requirant, misericordiæ opera sunt exhibenda.

De quarto præcepto. Cap. 3.

Quid est quartum præceptum? *Respond.* Est prima regula omnium actuum hominis erga superiores, & inferiores.

Num. 1. 8.
¶ Quis est finis illius? *Ref.* Congrua directio inferiorum per superiores ad observantiam divinæ legis: seu bonum commune, quod in tali observantia positum est.

Num. 8. ¶ Quænam est materia hujus præcepti? *Respond.* Materia remota sunt omnes superiores, & inferiores, qui modo dicti sunt: Minus remota sunt quatuor bona dictorum, nempe animæ, corporis, famæ, & fortunæ: Adhuc minus remota sunt actus cordis, oris, & operis circa dicta bona. Materia verò proxima sunt virtutes, & vitia in actibus, qui dicti sunt.

In quo consistit forma hujus præcepti? *Resp.* In illo modo qui traditus est.

Num. 7. 17
Quis est iste modus? *Resp.* In hoc modo multa sunt. Primò quartum præceptum datum est affirmativum, quod aliis præceptis secundæ tabulæ non convenit: Secundò exprimit vocabulo honoris gradum dilectionis privilegiatum: Tertio proponit præmium observantibus, quod ab illo propositum est.

Num. 7.
Cur tali modo speciali traditum est? *Resp.* Ut ostendat præcepti gradum charitatis specialem.

Num. 10.
Hæc præcepto affirmativo correspondetne negativum? *Ref.* Ita est.

Num. 20.
Quid prohibet negativum? *Resp.* Injustas offensas in superiores, & inferiores.

Num. 20.
Offensæ in dictos sunt-ne graviore, quàm si in alios proximos fiant? *Ref.* Sunt.

Num. 20.
Quare hoc? *Ref.* Quia ubi est major dilectionis obligatio, ibi offensæ gravior erit.

Num. 20.
Si inferior ut filius maledicat Patri, vel illum percutiat seu offendat in corpore, & fama offensæ gravis erit? *Ref.* Gravissima: & veteri lege morte puniebatur.

Num. 11.
Si Superior, ut Pater scandaloso, & malo exemplo vel consilio offendat animam inferioris, gravis peccatum est? *Ref.* Omnino.

Nam. 58. Quid præcipit præceptum affirmatiuum? Ref. Amorem juxta ordinem charitatis.

Nam. 4. 5. Parentes, & superiores debent æquè, magis, ac deus amari, vel timeri, vel honorari? Resp. Nullo modo, sed minus quam Deus, & propter Deum sunt diligendi.

Nu. 6. 16. Si superiores aliquid contra legem Dei præcipiant est obediendum? Ref. Non, juxta illud, obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

De premio appoſito huic præcepto. Num. 1.

Nam. 17. **C**ui Deus appoſuit præmium huic præcepto? Resp. Ut magis alliceret ad illud obſervandum.

Quod est hoc præmium? Respon. Longitudo vitæ, & bonæ vitæ.

Nam. 17. Quare tale præmium appoſitum est? Ref. Ait Catech.

Nam. 17. Cum illi qui parentes colunt, iis gratiam referant, à quibus vitæ & lucis ufuram, seu ufum habeant, jure, & merito illis datum est, ut diu vivant, & vitam ad summam ſenectutem perducant.

Nam. 17. Hæc promiſſio intelligitur, ne de vita præſentis? Ref. Ait Catech. Non ſolum de futura, ſed etiam de præſenti ita intelligendum eſt: quia D. Paulus ait, *Pietatem habere promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt & futura.*

Hæc longitudo præſentis vitæ debet cultum æſtimari? Ref. Deber.

Nam. 18. Nonne multis ſanctis fuit mors optabilis, & vita doloroſa? Ref. Fuit.

Nam. 18. Quare ergo longitudo vitæ ut res oprabilis data eſt? Ref. Ait Catech. illorum verborum adiunctio. *Quam Dæminus Deus tuus dabit tibi*, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, ſed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur: Nam in Deuteronomio non ſolum inquit, *ut longo vivas tempore*, ſed illud etiam addit, & *bene ſit tibi*. Quod deinde ab Apoſtolo repetitum eſt Eph. 6.

Exod. 19. Quomodo ſi vere eſt hæc promiſſio inter ſum contin-git ut qui maiorem pietatem parentibus præſtiterunt, iis vita brevior ſit? R. Ait Cat. Ob bonum illorum, quod ex tripliſi cauſa eſſe poteſt, Prima eſt. quia prius moriuntur, ne longiori vita à virtute diſcedant: *Rapiuntur enim* ait Scriptura, *ne malitia mter intellectū illorū*. Secunda eſt, quia ſi perniciæ & recum omnium perturbatio impo-

deat, bene conſulitur illi, qui eſt vita eripit, ut communis temporum acerbitate evadat: *A facie enim malitiæ*, dicit Iſaias, *colleſtus eſt juſtus*, quod ſit ne virtus, aut ſalus juſti periclitetur cum à maioribus flagitiorum penas reperit Deuſi Tertia eſt, Ne triſtitiis temporibus ex propinquoſum, amicorumque calumitatis acerbiſſimos luctus ſentiant: quare metuendum eſt, ait Catech. maiorem in modum, cum bonis vitæ immatura moris accidit.

Deus iis qui offenduntur parentes, apponit penas? R. A pponit, & graves.

Quæ ſunt iſte penas? Ref. Prima, mors, juxta illud, *Qui maledixerit patri, vel matri morte moriatur*: Secunda Ignominia, & infelicitas: ut Prou. 19. *Qui affligit parvum & fugat matrem ignominioſus erit, & infelix*. Tertia, Tenebræ, & confuſio, & excitas, ut Prou. 20. *Qui maledicit patri ſuo, vel matri, & extinguitur lucerna ejus, in mediis tenebris*: quarta, Mors ignominioſa, & carceris ſepulture, ut Prou. 30. *Filius qui ſubannat parvum, & qui deſpicit partum matris ſuæ, ſuffodiant eum corvi de torrentibus & comedent eum filii aquilæ.*

Quæ pena appoſita eſt non obtemperanti ſacerdotibus? Ref. Mors, ut Deut. *Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtra Domini Deo, & decreto iudicis morietur homo ille.*

De officiis parentum, ſeu ſuperiorum in filiis, & inferiorum. Cap. IV.

Expediſt explicare officia Superiorum? Ref. Veiliſſimum eſt. quod officium mariti erga uxorem? Ref. De hoc dictum eſt ubi de matrimonio.

quod officium ſeniorum erga iuniores? Ref. Ad ſcitare illos bonis exemplis, & conſiliis.

quod officium magiſtratum, ſecularium? Ref. Procurare obſervantiam præceptorum ſecundæ tabulæ, & prohibere omnes offenſas civibus.

quod officium magiſtratum Eccleſiaſticorum Ref. Dirigere ſubditos ad æternam ſalutem & ad obſervantiam divinæ legis, & præcipue trium præceptorum primæ tabulæ, quod officium tutorum, curatorum, prædicatorum, magiſtrorum, & dominorum? Reſpondeo. Garant gerere info-

Nam. 20.

Ibidem.

Exod. 21.

Prou. 19.

Nu. 6. & c.

de mat. nu.

26. 27.

ſeſ. 10. p. 12

Nu. 2. 15.

De or. n. 6.

Nu. 8. 13

riorum: juxta officium, quod illis datum est. Quod officium parentum? Ref. De hoc ita ait Catech. Imprimis debent curare, ut quos habent in sua potestate, si recte, & divinæ legi convenienter vivant; secundo, Debent studere, ut sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant: tertio, Eisdem debent dare optima vivendi præcepta: quarto, Curare ut in religione instructi sint, & parati, ut Deum sanctè, inviolatèque venerentur: quinto, Debent liberis se magistros exemplo potissimum præbere virtutis, æquitatis, continentiæ, modestiæ, sanctitatis: sexto, Debent eria declinare, in quibus multi Patres peccare solent: Primum est, ne quid acerbius in libros, aut loquantur, aut statuunt juxta Apostolum: Nam periculum est, ne fracto abjectoque animo sint, dum omnia timent. Ideo sæpè magis expedit liberos corrigere, quàm vlcisci: Secundum est, ut cum ob aliquam culpam commissam necessaria sit castigatio & oburgatio, ne illam per indulgentiam dissolutè remittant, quia sæpè filij parentum nimia lenitate, & facilitate depravantur, ut patet de Heli, qui ob talem indulgentiam maximo supplicio est affectus. Tertium est, ut quàm maximè caveant, ne in filiorum educatione ac doctrina faciant contrarium ejus quod fieri debet. Tercissima enim res est, diligere filiorum carnem, & odio habere illorum animam: diligere illos mundo, non Deo: Summa cura affici, ut opes pecuniar, & amplum patrimonium relinquunt: existimationi autem, & saluti filiorum non consulant: illos ad avaritiam, & ad rem familiarem augendam cohortentur: de virtutibus verò, & bonarum artium disciplinis obtinendis nec verbum dicant: Vnde sæpè fit, ut parentes in filios tum rærum copias, tum sua scelera, ac flagitia transferant: & quod illis se duces præbeant non ad cælum, sed ad inferorum supplicia sempiterna.

De officiis filiorum & inferiorum erga superiores. Cap. V.

NUM. 10. **Q**Uænam sunt officia filiorum erga parentes? resp. Cat. hæc commemorat. 1. Honor ex amore, atque intimo animi sensu illis est deferendus. NUM. 9. 2. Filij debent cogitare quod parentes sint immortales

Dei quasi quædam simulachra: & quod in ipsis ortus nostri imaginem incuemur: Ab illis nobis vita data est, lis Deus usus est, ut nobis animam, mentemque seu usum rationis impertiret: ab iis ad sacramenta deducti: ad religionem, ad humanum cultum, civilemque instituti: ad morum integritatem, & sanctitatem eruditi sumus.

- 3. Debent considerate beneficia, & merita matris erga nos: quanta cura, quantæque sollicitudine nos in utero gestaverit: quanto cum labore, & dolore peperit, ac educavit. Ideo enim in hoc præcepto nomen matris expressum est.
- 4. Considerandus affectus, quem erga filios habent, quippe qui nullam laborem, nullam contumeliam, nullam pericula, nostri causa refugiunt? nihilque illis posse accidere incundius quàm ut filiis se charos esse sentiant.
- 5. Filij debent rogare Deum, ut parentibus bene, & feliciter omnia eveniant, ut maxima gratia, & honore sit apud homines: ut ipsi Deo, ac sanctis, qui in cælis sunt commendatissimi sint.
- 6. Filij debent vitam, & operationes suas ad arbitrium & voluntatem parentum conformare, audire doctrinam, & monita, & præcepta illorum: obedire illis in Domino circa omnia: Vnde Isaac voluit per obedientiam patris sacrificari.
- 7. Filij debent rectè facta moreque parentum imitari: illorum consilia quærere, & sequi.
- 8. Filij debent subvenire parentibus illa impertiendo quæ ad victum, cultumque desiderantur.
- 9. Filij cum parentes periculose ægrotant, nihil debent prætermittere, quod vel ad peccatorum confessionem, vel ad reliqua sacramenta, quæ suscipienda sunt, attineat.
- 10. Cum mors appropinquat, debent curare, ut pii, religiosique homines eos eredo invitant, qui vel imbecillos confirmet, & consilio juveat, vel optimè animatos ad spem immortalitatis erigant, ut cum mentem à rebus humanis excitant, concitent in Deum, ut munici fide, spe, & charitate ad vitam æternam consequendam dispositi sint.
- 11. Mortuis parentibus filij debent funus facere, exequias cohonestare, honorem sepulture impertire, sacri-

Ibidem. Num. 10. Ibidem. Ibidem. Ibidem. Num. 11. Ibidem. Ibidem. Num. 10.

ficia, anniverſalia curare, legata illorum perſolvere.

Num. 13. Quæ officia erga Epifcopos, alioſque Paſtores ſunt exhibenda? Ref. Ait Catec. De his Apoſtolus ait: *Qui bene præſunt præbiteri duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Deinde ait: *Sacerdotibus ea ſuppeditanda ſunt, quæ ad vitam uſus nec ſarriorum requiruntur.* Tertio, ait ex Apoſtolo, *illis obediendum eſt, etiamſi improbi eſſent, quia Chriſtus ita docuit, de Scribis, & Phariſæis.*

Num. 15. Quid erga Reges, Principes, magiſtratus, & alios, quorum poteſtati ſubiciuntur, ut domini, magiſtri, tutores, facere opus eſt? Ref. Ait Cat. Primo hono, cultus, & obſervantia illis tribuenda eſt. Secundo, pro illis ex Apoſtolo orandum: Tertio, illis ſubditi eſſe debet, etiam ſi mali, & animo inimico. & inſenſo erga nos ſint: Quarto, Cum aliquid injuſtum præcipiunt non ſunt audiendi, qui non ex poteſtate, ſed ex animi perverſitate id faciunt: Quinto, ſubditi debent conſiderare, quod Magiſtratus ſunt à Deo miſſi, ideo illius miniſtri, à Deo habent poteſtatem, Deus utitur illis tanquam poteſtatis ſuæ miniſtris. A Dei providentia, propter bonum regimen populorum dati ſunt. Ideo propter Deum ſunt diligendi, honorandi, & illis obedire juſtum eſt.

De obſervantia, & inobſervantia quinti præcepti.
Cap. VI.

Num. 1. Quid eſt obſervare hoc præceptum? Ref. eſt facere quod ab illo præceptum eſt, nempe ut ſuperiores, & inferiores in eſt re faciant, quod ſupra præſcriptum fuit.

Præc. 3. Quot modis peccatur contra hoc præceptum? Re. Tribus: Primus, eſt exceſſus amoris, vel timoris: ſecundus, Deſectus amoris: Tertius, injuſta offenſa, ut dictum eſt.

Num. 20. Parochi quibus motivis poſſunt inducere populos ad obſervantiam hujus præcepti? Ref. Multis & præcipue ſequentibus, quæ ex utilitate, dignitate, juſticia, & facilitate procedunt.

Num. 17. 18. & magna pena tranſgredienti.
Num. 15. 16. 1. Quis juſtum eſt, ut Dei autoritas in ſuis miniſtris honoretur.

Num. 14. 2. Quia Deus ita vult, ita jubet, & præcipit, ut fiat

4. quis honor datur magis Deo, quam ſuperioribus, qui propter Deum honorantur. *Num. 4.*

5. Juſtum eſt, ut filij retribuant parentibus honorem pro beneficiis ſibi collatis. *Num. 9. 10.*

6. Juſtiſſimum eſt ut ſuperiores bene utantur autoritate ſibi à Deo data. *Num. 6. 16.*

7. Si magiſtratus boni eſſent populi maxima pace, & quiete fruereſcentur. *Num. 15. 16.*

8. Innumera utilitates ex bonis magiſtratribus proficiſcuntur. *Ibidem.*

9. Bonum publicum in bona diſpoſitione ſuperiorum, & inferiorum poſitum eſt. *Ibidem.*

10. Inſinita mala in domibus, familiis, ac populis, ex inobſervantia hujus præcepti proficiſcuntur. *Num. 8.*

11. Superiores, & inferiores, qui male ſe habent in officiis ſuis quantum eſt ipsis providentiam Dei perturbant, atque confundunt. *Num. 11. 24.*

12. Exemplum Chriſti debet maxime movere, qui fuit ſubditus Patri, & Matri, Sacerdotibus Annæ & Caiaphæ Judici Pilato, Regi Herodi, & aliis. *Ex nu. 25.*

DOCTRINA CATECHISMI ROMANI.

In quintum Decalogi Præceptum.

De utilitate hujus præcepti, & doctrine illius.

Quænam eſt materia hujus Tractationis? Reſp. Quintum præceptum. *Num. 1.*

Quinam debent hoc præceptum populis explicare? Reſp. Parochi, & hoc ait Catec. maxima diligentia facere debent. *Ibidem.*

Ibidem. Cur tanta diligentia? Respondeo. Ait Carech. Quia ex eius cognitione, & observantia maxime utilitates proficiscuntur.

Ibidem. Quæ sunt istæ utilitates? Resp. Ait Car. Ad efficiendum ut homines inter se pacifice vivant, & unus alterum non offendat, nulla est melior ratio, quam si hoc præceptum rectè explicatur, ab omnibus sicut oporteret, servetur.

Quid tractandum de hoc præcepto? Respon. Duo, nempe de ipso præcepto, necnon de illius observantia, & inobservantia.

In quot capita hæc tractatio dividi potest? Respond. in frequentia.

Primum de homine, & illius anima, & corpore.

Secundum, De dilectione erga animam, & corpus suum, & proximorum.

Tertium, De quinto præcepto, ejusque explicatione, & divisione.

Quartum, De odio, maledictione, & homicidio.

Quintum, De scandalo, & occasione peccandi.

Sextum, De operibus misericordiae corporibus, & spiritualibus.

Septimum, De dilectione inimicorum, & remissione injuriarum.

Octavum, De observantia, & inobservantia hujus præcepti.

De homine, & illius anima, ac corpore. Cap. 1.

Ex num. 15. **C**onsiderare de homine confert ad explicationem hujus præcepti? Ref. Omnino, Gravitas enim homicidii sine cognitione hominis haberi non potest.

Num. 15. Quid est homo? Ref. Est opus Dei excellentissimum.

Ex num. 15 & ex art. 1. Unde talis excellentia cognosci potest? Ref. Ex quatuor causis hominis, forma, efficiente, ac sine.

Num. 19. præc. 3. Quomodo cognoscitur ex materia? Ref. Corpus hominis est illius materia, hoc autem, quam sit excellentem jam supra dictum est.

Quænam est hominis forma? Ref. Anima.

Art. 1. n. 19. Hæc est nobilissima? Respondeo est. Quis explicat? Ad imaginem, & similitudinem Dei facta fuit, est immortalis, immaterialis, intellectualis, pretiosior, ut ait Christus, toto mundo: à Christo vocatur soror, amica, sponsa

fa dilecta: Christus propter salutem animarum incarnatus & mortuus est, & sanguinem suum in precium illarum dedit: Huic animæ Deus confert suam gratiam, dona Spiritus sancti, virtutes infusas. Hanc animam Deus sibi in Christo hypostaticè unitur: Hæc ad altissimas actiones, meditationes, contemplationes destinata est: Demum Deum in cælesti patria fruendum est ordinata.

Quænam excellentia ex parte finis? Respond. Hæc duplici modo se habet. Primum, omnes cæli, & elementa, & arbores, & animalia propter hominem facta sunt. Item omnia Sacramenta, sacræ Scripturæ, mysteria incarnationis & vitæ Christi, virtutes, & alia multa ad hominis vel vitam, vel salutem sunt ordinata: Secundò ipse homo ad maximum omnium finem nempe Deum, & vitam beatam, & ad cultum ipsius Dei destinatus est, ad plurimas etiam, & nobilissimas actiones tum sacras, tum sæculares habilitis factus est.

Quid dicendum de efficiente? Ref. Non potest explicari. Deus formavit hominem, Creavit animam, Dedit illi dominium super omnia animalia, Curam, & providentiam particularem illius habet: Summo perè diligit illum, inexplicabilia beneficia illi confert; Deus Pater Unigenitum suum Filium homini donavit: Imò & ipsummet Spiritum, & amorem suum illi dedit: Demum, in Paradiso homini Deus totum tradet seipsum: Quis ergo hominem esse excellentissimum Dei opus non affirmabit?

De dilectione sui, & proximorum.

Cap. 11.

Homo tenetur diligere seipsum, & proximum? Ref. Ita præcepit Christus.

Quid est proximus? Ref. Ait Car. Ex Christi doctrina proximus ille est qui eget opeta nostra sive ille propinquus, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus.

Quænam est materia hujus dilectionis? Ref. Bona animæ, & corporis.

Quæ forma? Ref. Diligere bona, & odisse mala juxta ordinem charitatis.

Quis finis? Ref. Felicitas temporalis & æterna, sui, & omnium hominum.

Matth. 8. ver. 36.

Num. 15. & art. 1. Num. 19.

in præf. Num. 1.

Num. 15. & art. 1. Num. 19.

Matth. 22. præc. 7. n. 4. Luc. 10.

Num. 2. præc. 4. n. 1. præf. nu. 1. art. 11. n. 5.

Quomodo est hoc? Resp. Felicitas non est aliud, quam earentia miseriarum, & abundantia bonorum: cum ergo charitas inducat singulos homines, ut invicem studeant arcere mala, & conferre bona, patet quod finis charitatis felicitas hominis est.

Hæc dilectio debet esse in corde, in ore, & in opere? Resp. Ita ait S. Ioannes.

Quot modis peccatur circa dilectionem sui, & proximorum? Ref. Tribus, Primus, est excessus amoris. Secundus, Defectus amoris, Tertius, Injusta offensa.

De quinto præcepto. Cap. 111.

Quænam est materia quinti præcepti? Resp. Remota est homo ipse, & omnes proximi illius, nullo penitus excepto, sive extraneo, sive inimico; Minus remota sunt animæ, & corpora ditorum: adhuc minus remota sunt bona, & mala corporum, & animarum, Proxima verò sunt omnes actus tum cordis, tum oris, tum operis: tum virtuos, quam vitiosi in bona, quæ dicta sunt.

Quare Deus ab hæc dilectione nullum excipit proximum? Resp. quia omnes sunt filij eiusdem, patris nempe Dei: ideo omnes fratres, & coniuicti, & proximi seu propinqui esse dicuntur, unde iure optimo se mutuo diligere debent.

Quid præcipitur hoc loco? Resp. Dilectio bonorum, & odio malorum sui, & proximorum.

Quis finis huius præcepti? Ref. Est primò auferre omnes iniurias, & offensas, & inimicitias ab hominibus: secundò concordiam, pacem, amicitiam, benevolentiam, charitatem inter homines stabilire, tertio mutua officia & opera misericordie inter homines introducere: quarto demum inducere illos ad omnia incommoda, iniurias, & offensas patienter ferendas.

De divisione huius præcepti in affirmativum, & negativum. Num. 2.

Quænam est materia præcepti dividitur in affirmativum, & negativum? Resp. Ita est.

Quodnam est negativum? Ref. Non occides.

Quod affirmativum? Resp. Diliges animam, & corpus tuum, & proximi tui.

Quare data sunt duo præcepta? Resp. Quia unum debet

1. *1. ad 3.*
2. *1. ad 3.*
3. *Ex Catec.*
4. *Præc. 4. o. 5.*

Num. 1. 2.
9. 9.

Num. 15. 16.
9.

Num. 3.

Num. 12. 16.
17. 9.

Num. 2.

Ibidem.
Ibidem.

prohibere vitia seu offensas, aliud debet præcipere virtutes, ut beneficia, & dilectionem. *Ibidem.*

Explicatio præcepti negativi. Num. 3.

Præceptum negativum prohibet omnes offensas contra animam, & corpus Resp. Prohibet omnes illas quæ iniustæ, & indebitæ sunt.

Prohibet omnes offensas cordis, oris, operis? Respond. Ita est.

Exprimitur hoc verbis quinti præcepti? Resp. Ex illis deduci potest.

Quæ sunt dicta verba? Resp. *Non occides.*

Quid est occidere? Resp. Est eadem seu mortem dare, Anima, & corpus possunt occidi? Ref. Possunt.

Quid est mors animæ? Ref. Est separatio illius à gratia Dei, quæ animæ vita est.

Quomodo occiditur anima? Resp. Per peccatum mortale, per quodcumque enim peccatum mortale, ut docet Concilium, amittitur gratia Dei.

Quid est mors corporis? Ref. Separatio animæ ab illo.

Quomodo occiditur corpus? Resp. Corpus occiditur odio: lingua, maledictione: manu seu opere, homicidio.

Cur Deus simpliciter dixit, *Non occides*? Ref. Ut si prohiberet omnem iniustam occisionem, tum animæ, tum corporis, tum sui, tum proximorum, tum cordis, tum oris, tum operis.

Nonne multi intelligunt hoc præceptum tantum de corporis occisione? Ref. Ita est, sed revera etiam de eadem animæ est intelligendum.

Quare hoc? Resp. Primò, quia eadem animæ maius peccatum est, quam eadem corporis, ideo iustum erat, ut à lege Dei prohiberetur: non prohibetur autem in aliis præceptis, ergo in isto prohibita erit: Secundò, Ad litteram apparet debere sic intelligi: si enim Deus dixisset, *Ne occidas corpus*, suam ad corpus eadem locutionem determinasset: sed absolute dixit, *Ne occidas*, ergo de animæ occisione dictum intelligi debet.

Tertio si Deus prohibet minorem eadem, debet intelligi prohibita maior: hoc enim est argumentum Catechismi, qui ita in septimo præcepto argumentatur: Si Deus prohibet

Num. 3.
9.

Num. 11.

Num. 1. 1.

Præc. 5.
Num. 2.
9.

at. 6. 26.
Ibidem.
Ses. 6. c. 15.

Arg. 4.
Num. 16.
Num. 11. 16.

Num. 10.
9.

Arg. 10.

Arg. 11.

Præc. 7. n. 4.

furtum, multo magis rapinam.

Anima, & corpus possunt absque corde offendi? Respon-
deo possunt veluti anima potest induci in ad peccata venia-
lia, corpori potest inferri vulnus vel per casum non lethali-
lis.

Corde potest fieri multis modis? Resp. Ait D. Ambro-
sius, sic tum privatim, tum positivè.

Quomodo positivè? Ref. Afferendo causam mortis positi-
vam, veluti jugulationem.

quo pacto privatim? Resp. Negando illa, quæ ad con-
servationem vitæ necessaria sunt: ideo si quis videat famem
morientem, & non det panem, causa privativa mortis il-
lius est.

Quænam sunt causæ positivæ mortis animæ? Ref. Scan-
dalum & occasio mortaliter peccandi.

quæ sunt causæ privativæ? Ref. Omissio operum miseri-
cordiæ spiritualium in casu extremæ necessitatis.

Quænam causæ privativæ mortis corporis? Ref. Omissio
operum misericordiæ corporalium.

Quænam positivæ? Ref. Ipsa actualis occisio, veluti ju-
gulatio.

quomodo colligitur ex hoc præcepto, quod omnes offen-
sæ animæ, & corporis prohibentur? Ref. Colligitur sic,
Deus prohibet occisionem, quia est offensæ animæ & cor-
poris: & prohibet speciatim quia est summa offensæ, ergo
prohibet omnem offensam, sed maiorem magis, minorem
minus.

Explicatio præcepti affirmativi.

Num. 4.

Quænam est materia præcepti affirmativi? Ref. Pro-
xima materia est actus dilectionis bonorum animæ
& corporis iuxta ordinem charitatis.

quæ sunt bona animæ? Ref. Sunt plurima, veluti habere
potentias animæ excellentes, ut intellectum elevatum se-
cundò virtutes, artes, facultates scientiæ acquisite: re-
ctio virtutes, & dona supernaturalia: quartò Gratia Dei:
quintò Vita æterna.

quæ sunt bona corporis? Ref. Sanitas, & bona corporis
dispositio, item quod habeat virtutes ut castitatem, subie-
ctionem animæ, laborum sufferentiam, vel artes, veluti
sciat scribere, pingere, & alia huiusmodi.

*Ar. en. C. 61,
nu. 1. & 2,
p. 7. n. 4.*

*nu. n. 16,
p. 7. C. 6.*

Quomodo quis diligit animam? Resp. Faciendo illi opera
misericordiæ spiritualia. *Num. 17. 19.*

Quomodo diligitur corpus? Resp. Faciendo illi opera mi-
sericordiæ corporalium. *Num. 17.*

Quomodo peccatur contra hoc præceptum? Resp. Primò
per excessum. Secundò per defectum amoris.

Præc. 4. n. 5

Omnis excessus amoris est peccatum mortale? Ref. Si fit
excessus gravis, veluti qui diligit corpus, vel animam plus
quam Deum, vel æquè ac Deum, mortalis est: si levis fit ex-
cessus, veniale tantum erit.

Præc. 4. n. 5

Quando defectus amoris est mortale? Ref. Quando quis
præcepto tenetur diligere, veluti subeunire constituto in
extrema necessitate, si omittit facere, tunc peccati morta-
lis reus est.

De ira, odio, maledictione, & homicidio. Cap. 17.

Quomodo peccatur contra præceptum. *Non occides?*
Ref. Inferendo offensam corpori, vel animæ. *Num. 1. & 2*

Quot modis fit hæc offensæ? Resp. Tribus, corde, ore, &
opere. *Num. 11. 16.*

Quæ nomina dictis offensis posita sunt? Resp. Ita est no-
men omnibus offensis commune: Odium offensas cordis,
Maledictio oris, Homicidium operis dicuntur. *Num. 11. 12.*

Quid est ira? Resp. Est commotio unius hominis con-
tra alium. *Num. 12.*

Ira semper est peccatum? Respon. Non. Cum enim est se-
cundum rectam rationem, est virtus, cum contra illam est,
vitium erit. *Ibidem.*

Quid est odium? Respon. Est velle malum: veluti quis
vult offendere alium, vel caput, ut aliquid malum illi con-
tingat. *Num. 11.
12.*

Quid est maledictio? Resp. Est mali dictio, seu impreca-
tio: veluti quis ore dicit, *veniat tibi mors. vel rabies,* vel
quid simile.

Maledictio, & odium suntne mortalia? Resp. Odium est
mortale si sit de re gravi, & cum consensu rationis, Male-
dictio si sit de re gravi, & ex corde mortale dicitur.

Est peccatum occidere bestiam? Resp. Non, Deus enim per-
mittit, ut illis vescamur. *Num. 4.*

Ibidem.

Magistratus possunt ex delicto occidere homines facinorosos? Ref. Possunt.

Ibidem.

Quare hoc? Ref. Quia talis occasio fit, ut repressa malorum hominum audacia, vitæ, salutique hominum innocentium consulatur: ideo talis occasio ministra vitæ est.

Num. 5.

Qui in bello justo non cupiditate, aut crudelitate impulsus, sed solo publicæ utilitatis studio vitam hostibus adimunt, peccantne? Ref. Non.

Num. 6.

Si quis non voluntate, neque de industria, sed fortuito occidat, peccatne? Resp. Non, nisi fortè daret operam rei illicitæ, veluti si percutiat mulierem gravidam, ex qua percussione sequurus sit abortus, vel non omnibus circumspectis aliquid negligenter, & incautè actum sit, unde quis sit occisus.

Num. 7.

Si pædo, vel alius aggrediatur aliquem, ut illum occidat, & aggressus non potest evadere mortè, nisi occidat aggressorem, potestne illum occidere sine peccato? Respondeo Potest.

Privati homines, veluti potentes, Domini, Patres possuntne privata autoritate occidere alios? Ref. Non.

Licet homini occidere seipsum? Ref. Non.

Num. 9.

Hoc præcepto prohibeturne quocunque modo facta sive ense, sive veneno, sive opè, aut consilio, aut auxilio, aut alia ratione? Ref. Prohibetur.

Num. 10.

Licet Patribus, & Dominis illos afficere pœna, qui eorù imperio potestatique parent, si in eis sit culpa? Respondeo. Licet.

Num. 11.

Homicidium estne grave peccatum? Ref. Gravissimum.

Quomodo hæc gravitas potest declarari? Ref. Catech.

*Num. 11.**Num. 15.*

Ita declarat. Primo ait, Deus ut gravitatem hujus criminis declararet, in hoc præcepto specialem, de homicidio mentionem fecit. Secundo, A bestis cædis hominum poenam Deus se repetitum dixit, ac bellum, quæ hominem ledi & occidi iubet. Tertio, Prohibuit homini in lege veteri manducare sanguinem, ut sic homo à cæde animæ, & manum cum horrore prohiberet. Quarto, quia qui hominem occidunt universum Dei opus, id est, mundum, evertunt, cum hominis causâ omnia quæ facta sunt, Deus se fecisse testetur. Quinto, Quia homicida hominem, qui excellentissimum Dei opus est, destruit

& evertit, quod maximam Dei, & ejus operi injuriam facit Sexto, Quia Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam creavit, ideo qui occidit hominem, quasi violentiam suam in Deum iniicit, cuius imaginem de medio tollit. Septimo, Quia homo sub speciali tutele, cura, providentia, & protectione Dei est, & ideo, qui illum offendit, gravem Deo injuriam affert.

De scandalo, & occasione peccandi.
Cap. V.

Quod est præcipuum bonum animæ? Resp. Gratia Dei, quæ est vita illius.

Quod est præcipuum malum? Resp. Peccatum, præsertim mortale.

Sess. 6. c. 7.

Quomodo offenditur anima? Resp. Efficiendo, ut amittat gratiam Dei, & incidat in peccatum, quod potissimum fit scandalum, & occasione peccandi.

Sess. 6. c. 11

Quæ differentia est inter scandalum, & occasionem peccandi? Ref. Scandalum dicitur respectu alterius, occasio respectu sui ipsius.

*Ibidem.**22. qm. 34.*

Quid est scandalum? Resp. Est dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruine, id est peccati.

Ibidem.

Quomodo dictum est occasio ruine? Ref. Si quis det consilium alteri, ut fornicetur, vel occidat, tunc illud consilium est verbum dans peccandi occasionem.

*Ibidem.**artic. 1.**D. Th.*

Quale factum est occasio peccandi? Ref. qui scribit libros obicænos, vel ducit choreas, vel iniuria afficit aliquem, vel malum præbet exemplum, & similia, iste factio suo dat occasionem peccandi.

*Ibidem.**Cat. præc. 6**Num. 11.*

Scandalum estne peccatum mortale? Resp. Si inducat ad peccandum mortaliter, potest esse mortale.

22. qm. 43.

Scandalum est grave peccatum? Respon. Gravissimum: Ideo Christus dixit, si quis scandalizaverit unum de pusillis istis minimis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius & demergatur in profundum maris. Et dixit adhuc *Va mundo à scandalis.*

art. 4.

Cur tam grave peccatum est? Respondeo, Primo, quia inducit ad offendendum Deum: Secundo, quia per ipsum occiditur anima, quæ corpore multo nobilior est. Tertio,

Ccc 4

fit maxima injuria Christo, qui animas redemit proprio sanguine, per scandalum autem animæ Christi quasi furto ablatae sunt.

Quæ sunt præcipua scandala? Res. Mala exempla choreæ, comediar, & libri obsceni, mala consilia, turpes sermones, lascivus ornatu, & aspectus igniterum, offensus injuræ, ut lites, injuriæ, inimicitia, furta rapina, & similia: hæc enim aliis ruina, & peccandi occasionem præbere possunt.

Quid est occasio peccandi? Res. Est illud, quod inducit ad peccandum, sive mortaliter, sive venialiter.

Quotuplex occasio? Res. Duplex, proxima, & remota.

Quænam est proxima? Res. Illa, quæ semper, vel quasi semper inducit ad mortale peccatum: veluti quis ludit, & semper, vel quasi semper in ludo blasphematur, tunc ludus, dicitur illi occasio proxima mortaliter peccandi.

Quæ dicitur remota? Res. Illa, quæ nec semper, nec quasi semper, sed raro inducit ad peccatum mortale, veluti quis aliquando, sed raro in ludo blasphematur, hoc est, si ludit decies, blasphematur semel, vel bis.

Quænam possunt esse occasiones proximæ vel remotæ peccandi? Res. Tales possunt esse, choreæ, comediar, ludus otium, crapula, malæ societates, libri impudici, sermones turpes, impensæ superflua, concubinatus, cohabitatio in eadem domo cum persona, quæ peccati occasio sit, & alia hujusmodi.

Quare choreæ, & comediar & libri impudici dicuntur scandalum, & occasio peccati? Res. Illi, qui sunt auctores dictionum, dicuntur dare scandalum aliis, quia illis præbent occasionem ruinae, & peccati: qui verò non sunt auctores: sed accedunt ad choreas, vel legunt libros ab aliis oblatos, dicuntur ex illis sumere occasionem peccandi, id est respectu diversorum sunt scandalum, & occasio peccati.

Potest absolvi, qui habet occasionem proximam peccandi, veluti concubinam, vel aliam, si non habet propositum dimittendi, & si non dimittit, in quantum potest? Res. Non potest.

Idemne dicendum de occasione? Res. Non potest enim absolvi etiam, si non proponat dimittere illam.

De operibus misericordiarum corporalium, & spiritualium.

Cap. VII.

Quid est miseria? Res. Est carentia bonorum, quæ iuvant; & præsentia malorum, quæ nocent; miseria enim contrariatur felicitati.

Quid est misericordia? Res. Est compassio miseriæ alterius, id est, si quis videns miseriæ alterius aliquo modo patitur cum illo, dicitur misericors.

Quid est opus misericordiarum? Res. Est illud opus, quod subvenit miseriæ alterius.

Quæ differentia est inter misericordiam, & opus misericordiarum? Res. Misericordia est in corde, vel affectu, opus est in manu, seu executione, & effectu.

Quotuplex miseria? Res. Duplex, animæ & corporis.

Quænam est miseria animæ? Res. Est carentia virtutum, gratiæ, donorum, spiritualium, scientiæ, experientiæ, & similia: Item præsentia malorum, ut vitiorum, ignorantia, tristitiæ defectuum, & similia.

Quænam opera subveniunt huic miseriæ? Res. Exempla bona, Doctrina sana, Consolatio, oratio, correctio, & similia.

Quænam est miseria corporis? Res. Infirmitas, fames, sitis, nuditas, & alia.

Quæ opera hanc tollunt miseriæ? Res. Cibus, potus, vestis, visitatio, & alia.

Homo teneritne subvenire miseriæ animæ & corporis sui? Res. Tenerit, hoc enim est diligere seipsum.

Si quis noller bibere, vel manducare, vel sumere necessaria ad corporis sustentationem, peccaret? Res. Ita. Occideret enim seipsum.

Si quis corpori suo dat moderatè cibum, potum, vestes, habitationem, & alia ad vitam necessaria, & hoc non ex voluptate facit, sed ne contra hoc præceptum peccet, imò ut obediat illi, diligendo corpus suum; faciènt actum virtutis? Res. Faciet, & ita Christus, Beata Virgo, & alij Sancti fecerunt.

Subvenire miseriæ alterius est opus Deo gratum? Res. Gratissimum.

Non subvenire etiam peccatum? Respon. Erit, si recta ratio dixerit esse subveniendum, nempe cum quis potest,

& debet, & necessitas, seu miseria adest.

Erit peccatum mortale non subvenire? Resp. Potest esse mortale, & veniale.

Quando erit mortale? Resp. Si quis non subveniat extreme necessitati cum possit.

Quando erit veniale? Resp. Cum non subvenitur necessitati non extreme, cum recta ratio dicat id esse faciendum.

Quenam est extrema necessitas? Resp. Primò talis est, ea quæ ducit ad extremum, id est, ad mortem animæ vel corporis: hæc enim summa, & maxima necessitas. Secunda dicitur extrema necessitas, quæ nullo modo absque operibus misericordie potest evitari: Veluti si non detur panis huic esurienti, & moritur, est necessitas extrema ex parte esurientis: si verò quis passurus sit gravem, & longam infirmitatem, non tamen mortem, nisi detur illi vel panis, vel medicina, tunc dicitur extrema respectu operis.

Quæ dicitur non extrema? Resp. Illa, quæ vel non est ad mortem, vel potest evitari.

Quare opera misericordie à Deo præcepta sunt? Resp. Quia, tunc homo necnon ejus anima, & corpus opera Dei excellentissima sunt, & speciali illius providentiæ subjecta, istum erat, ut non solum quis non destrueret dicta opera occidendo; sed etiam, ut ille conservaret diligendo: Si enim quis ano pane potest impedire, ne tantum Dei opus destruat, & renuit dare, aliquo modo videtur præponere panem dicto operi, quod injustissimum est: Si enim Deus totum mundum corporeum propter conservationem humani corporis creavit, certe nimis dedecet, ut quis pro conservatione dicti corporis denegat pacem.

De dilectione inimicorum. Cap. V 11.

Quid debet considerari circa dilectionem inimicorum? Resp. Ex Catechismo præcipue tria. Primò, inimicos esse diligendos. Secundo, inimicitias esse tollendas, & conciliandas. Tertio, injurias, & offensas contra se illatas patienter esse sufferendas.

Quis dicitur inimicus? Resp. Ille qui habet animum offendendi, vel qui fecit offensam.

Quis amicus? Resp. Qui habet animum benefaciendi. Quid est amicitia? Resp. Mutua voluntas benefaciendi: Est enim inter duos.

Quid inimicitia? Resp. Mutuus animus offendendi: & hæc est completa: incompleta erit, si unus tantum habeat animum offendendi.

Christianus teneturne diligere inimicos? Resp. Ita Christus præcepit.

Qua dilectione? Resp. Illa, quæ ad omnes proximos communis est.

Quenam est hæc dilectio? Resp. Talis, ut non excludat eum ab orationibus communibus, quæ facit, & paratus sit subvenire illi saltem in extrema necessitate, si casus ita contingat.

Quare Deus præcipit hanc dilectionem? Resp. Primò ex parte Dei, ad gloriam enim illius spectat, ut inimicus, sed ut eximium Dei opus diligatur. Secundo, ex parte charitatis, non enim esset completa, si aliquis proximus ab illa excluderetur: Tertio, ob utilitatem, & salutem hominis: Vtilissimam enim est illi, si Deus etiam inimicis præcipiat ut beneficiant.

De tollendis inimicitias. Num. 2.

Inimicitia quomodo possunt tolli? Resp. Conciliatione. Quid est conciliatio? Resp. Est hominum inter se discordantium charitativa conjunctio.

Quenam est causa inimicitiarum? Resp. Causa ordinaria est offensa, inimicitia enim provenit ab offensa, & tendit ad vindictam, seu offensam.

Sublata offensa tollitur inimicitia? Resp. Ita est, quia cessat causa vindictæ.

Quomodo tollitur offensa? Resp. Duplici modo, Primus est ex parte offendentis, & dicitur satisfactio; Alter est ex parte offensis, & dicitur remissio.

Quid est satisfactio? Resp. Actus Catec. Est injuriæ alteri illatz compensatio.

Quid est remissio? Resp. Est satisfactio sibi ob injuriam illatam debite ratio.

Qui fecit injuriam, vel offensam ad quid tenetur? Resp. Primò, tenetur petere pacem, seu conciliationem, ab offensor. Secundo, offerre illi debitam satisfactionem.